

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยศึกษาเอกสารทางวิชาการเพื่อกำหนดประเด็น และกรอบแนวคิดที่จะทำการวิจัย ซึ่งในบทนี้จะเป็นการนำเสนอแนวคิด หลักทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อวิจัย ดังต่อไปนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแปล
 - 1.1 ความหมายของการแปล
 - 1.2 ประเภทของการแปล
 - 1.3 การแปลกับการสื่อสาร
 - 1.4 การแปลบทภาพยนตร์
 - 1.5 กลวิธีการแปล
 - 1.6 การเทียบเคียงด้านความหมายในงานแปล
2. แนวคิดเรื่องคำอุทาน
 - 2.1 ความหมายของคำอุทานในภาษาอังกฤษและภาษาไทย
 - 2.2 บทบาททางสังคมของคำอุทาน
 - 2.3 ประเภทของคำอุทานในภาษาอังกฤษและภาษาไทย
 - 2.4 หน้าที่การสื่อความหมายของคำอุทานในภาษาอังกฤษและภาษาไทย
 - 2.5 กลวิธีการแปลคำอุทาน
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลคำอุทาน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการแปล

ในอดีตจนถึงปัจจุบัน การแปลมีบทบาทสำคัญและความจำเป็นอย่างยิ่งในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้คนต่างชาติต่างภาษา ซึ่งมีนักวิชาการด้านการแปลทั้งชาวไทยและต่างชาติ ได้ให้แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแปลอย่างมากมาย ดังนี้

1. ความหมายของการแปล

ปัญญา บริสุทธ์ (2542, หน้า 42-43) ราชบัณฑิตในประเภทวรรณศิลป์ ได้ให้ความหมายของการแปลว่า การแปล คือการถ่ายทอดความหมายจากภาษาหนึ่งไปสู่อีกภาษาหนึ่ง ให้ได้ตรงกัน ซึ่งเท่ากับว่า ผู้แปลต้องพยายามให้อ่านข้อความแปล เข้าใจสิ่งเดียวกันกับผู้อ่าน

ข้อความจากต้นฉบับ ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งในการใช้ภาษาเพื่อการสื่อสารเพียงแต่ว่า สารที่นักแปลจะต้องสื่อ นั้นมิได้เป็นความคิดของนักแปลเอง แต่เป็นความคิดที่ผู้อื่นแสดงออกมาในภาษาต่างประเทศ แล้วนักแปลทำเสมือนว่าเป็นความคิดของตนเอง ที่จะต้องถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาของตนเอง ด้วยเหตุนี้การแปลจึงมีเรื่องของภาษาเข้ามาเกี่ยวข้องถึงสองต่อ คือ ภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปล ที่ผู้แปลต้องใช้ในการสื่อความหมาย ดังนั้นการใช้ภาษาแม่จึงควรเที่ยงตรงและสอดคล้องกับความคิดของต้นฉบับ

เชวง จันทรเขตต์ (2528, หน้า 1-2) กล่าวถึงความหมายของการแปลและกระบวนการแปลในแง่ของการแปลเพื่อการสื่อสารไว้ว่า การแปลเป็นทั้งศาสตร์และศิลปะ ต้องอาศัยความรู้ ทักษะ ความชัดเจน ความชำนาญในการเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมตามหลักของภาษา วัฒนธรรม กาลเทศะ ต้องใช้ทั้งจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์เข้าไปผสมผสาน ต้องรู้ภาษาทั้งสองภาษาคือ ภาษาที่เป็นบทต้นฉบับ (Source Language) และภาษาของฉบับแปล (Target Language) เป็นอย่างดี

สัญญาวิ สายบัว (2542, หน้า 1) กล่าวว่า การแปลงานเขียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย คือการนำเอาความหมายซึ่งแสดงออกมาในรูปของตัวบทภาษาอังกฤษมาแสดงออกในรูปของภาษาไทย ดังนั้น การแปลจึงเป็นเรื่องของการถ่ายทอดความหมายของบทต้นฉบับลงสู่บทที่เป็นฉบับแปล ความหมายจึงเป็นเป้าหมายสำคัญสำหรับผู้แปลที่ต้องเก็บให้ได้จากต้นฉบับ และเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งในการกำหนดคุณภาพงานแปล กล่าวคืองานแปลที่คงความหมายของต้นฉบับไว้ได้ครบถ้วนและเที่ยงตรงย่อมนับว่าเป็นงานแปลที่ดี

ในต่างประเทศก็มีนักวิชาการด้านภาษาศาสตร์หลายท่านให้คำนิยามและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการแปลไว้เช่นกัน

แคทฟอร์ด (Catford, 1980, p. 1) ให้นิยามของการแปลไว้ว่า "Translation is an operation performed on languages: a process of substituting a text in one language for a text in another." ถอดความได้ว่า การแปลเป็นการปฏิบัติการทางด้านภาษา กล่าวคือเป็นกระบวนการแทนที่ข้อความที่เขียนในภาษาหนึ่ง ด้วยข้อความในอีกภาษาหนึ่ง

ไทเลอร์ (Tyler อ้างถึงใน ลำดวน จาดใจดี, 2538, หน้า 1) กล่าวถึงการแปลว่า "การแปลที่ดีคือการถ่ายทอดคุณค่าของงานในภาษาต้นฉบับออกมาเป็นอีกภาษาหนึ่งอย่างสมบูรณ์ โดยเป็นที่เข้าใจได้อย่างแจ่มแจ้ง และถ่ายทอดความรู้สึกได้อย่างลึกซึ้ง ทำให้ผู้อ่านงานแปลนั้นมีความเข้าใจและความรู้สึกที่ทัดเทียมกับเจ้าของภาษาที่ได้อ่านข้อความเดียวกันในภาษาต้นฉบับ"

ลาร์สัน นักวิชาการด้านภาษาศาสตร์อีกท่านหนึ่งได้ให้คำนิยามการแปลว่า

Translation consists of transferring the meaning of the source language into the receptor language. This is done by going from the form of the first language to the form of a second language by way of semantic structure. It is meaning which is being transferred and must be held constant. (Larson, 1984, p. 3)

ถอดความได้ว่า: การแปล คือ การถ่ายทอดความหมายของภาษาต้นฉบับไปสู่ภาษาของผู้รับสาร ซึ่งทำได้โดยการเปลี่ยนรูปแบบของภาษาแรกไปเป็นรูปแบบของภาษาที่สอง โดยยึดโครงสร้างของความหมายเป็นหลัก นั่นคือการเปลี่ยนรูปแบบของภาษาต้องเน้นความหมาย และต้องรักษาความหมายเดิมของต้นฉบับไว้เสมอ

จากความหมายและนิยามการแปลของนักวิชาการหลายท่าน สรุปได้ว่า การแปลคือการถ่ายทอดความหมายและคุณค่าของงานในภาษาต้นฉบับออกมาเป็นอีกภาษาหนึ่งอย่างสมบูรณ์ โดยการเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมตามหลักของภาษา วัฒนธรรม กาลเทศะ ซึ่งต้องคงความหมายของต้นฉบับไว้ได้ครบถ้วนและเที่ยงตรง

2. ประเภทของการแปล

เดือนจิตต์ จิตต์อารี (2548, หน้า 15-18) แบ่งชนิดของการแปลออกเป็น 2 กลุ่ม โดยมุ่งเน้นให้ผู้แปลเลือกการแปลแต่ละประเภทอย่างเหมาะสมกับงานที่แปล และรักษาการแปลที่ใช้ให้คงที่สม่ำเสมอตลอดทั้งเรื่อง เพื่อคงอรรถรสและสาระของต้นฉบับไว้ ได้แก่

1) การแปลแบบคำต่อคำ (Literal Translation) คือ การแปลโดยพยายามเก็บสำนวนและโครงสร้างของภาษาฉบับแปลให้ตรงกับภาษาต้นฉบับอย่างเคร่งครัด เป็นวิธีที่นิยมใช้ในการแปลงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนาในระยะแรกเช่น คัมภีร์ไบเบิล คัมภีร์ไตรเทพ พระไตรปิฎก ซึ่งสิ่งเหล่านี้ผู้คนส่วนใหญ่ให้ความเคารพนับถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ จึงจำเป็นต้องใช้การแปลรักษาความศักดิ์สิทธิ์ไว้ แต่ในปัจจุบันการแปลแบบนี้ไม่เป็นที่นิยมแล้วเนื่องจากการแปลแบบคำต่อคำนี้หากยึดถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และมีความมุ่งหมายที่จะถ่ายทอดความหมายของคำจากภาษาต้นฉบับ เป็นภาษาเป้าหมาย โดยไม่คำนึงถึงเนื้อหาสาระที่ต้นฉบับต้องการสื่อแล้ว มักจะทำให้ภาษาในบทแปลไม่เป็นธรรมชาติ ความหมายไม่ชัดเจนและผู้อ่านมักเข้าใจยาก ในปัจจุบันการแปลแบบนี้ยังคงใช้อยู่เพื่อจุดประสงค์เฉพาะ เช่น คำสอนศาสนา การแปลกฎหมายสนธิสัญญาระหว่างประเทศ และการแปลประกาศทางราชการ

2) การแปลแบบเอาความ (Free Translation) คือ การแปลที่มักจะไม่นำรูปแบบโครงสร้าง ท่วงทำนอง หรือลีลาการเขียนเหมือนการแปลแบบคำต่อคำ แต่มุ่งเน้นด้านของความหมายและความเข้าใจมากกว่า โดยใช้วิธีจับความหมายหรือใจความจากต้นฉบับ เพื่อถ่ายทอดสาระสำคัญจากต้นฉบับไปสู่ผู้อ่านงานแปล การแปลอาจมีการปรับเปลี่ยนย้ายตำแหน่งรูปคำ และข้อความด้านไวยากรณ์ อาจมีการขยายหรือตัดทอนข้อความบ้างเพื่อให้ได้ความกระชับ การแปลแบบนี้นิยมใช้กับงานเกือบทุกประเภท เช่น งานรายงานข่าว บทความวิชาการ การโฆษณาสินค้า บทความในนิตยสาร จดหมายตอบโต้ และการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

นอกจากนี้ ยังมีนักวิชาการด้านการแปลต่างชาติ ได้แบ่งประเภทของการแปลไว้เช่นกัน ดังนี้

นิวมาร์ค (Newmark, 1984) กล่าวว่า การแปลเป็นงานศิลปะที่เกิดจากความพยายามในการแทนที่ข้อความในภาษาหนึ่งด้วยข้อความที่มีเนื้อหาสาระเดียวกันในอีกภาษาหนึ่ง นิวมาร์คได้แบ่งการแปลออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1) การแปลเชิงอรรถศาสตร์ (Semantic Translation) เป็นการแปลที่เน้นในเรื่องความหมายของต้นฉบับเป็นหลัก โดยส่วนมากจะถ่ายทอดภาษาต้นฉบับเป็นภาษาฉบับแปลแบบคำต่อคำ วลีต่อวลี เพื่อคงความหมายตามต้นฉบับ

2) การแปลเชิงการสื่อสาร (Communicative Translation) เป็นการแปลที่เน้นให้ผู้อ่านหรือผู้รับสารฉบับแปลสามารถรับสารได้เหมือนกับผู้อ่านหรือผู้รับสารต้นฉบับ พบได้ในงานแปลส่วนใหญ่ ผู้แปลสามารถขยายหรือสรุปความได้ และสามารถใช้ภาษาให้ใกล้เคียงกับภาษาที่ใช้ในสังคมของผู้รับสารฉบับแปล

ลาร์สัน (Larson, 1984, pp. 15-17) นักทฤษฎีการแปลอีกท่านหนึ่งได้แสดงทัศนะที่คล้ายคลึงกับทฤษฎีของนิวมาร์ค เป็นอย่างมาก ซึ่ง ลาร์สันแบ่งการแปลออกเป็น 2 ประเภทคือ

1) การแปลแบบรักษารูปแบบ (Form-Based Translation) เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Literal Translation หรือ Word-for-Word Translation เป็นการแปลโดยรักษาคำและรูปแบบเดิมของภาษาต้นฉบับทุกประการ การแปลประเภทนี้เหมาะสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาภาษาต้นฉบับ เนื่องจากเป็นการแปลที่ไม่เหมาะสำหรับผู้อ่านที่ต้องการอ่านเอาความหมาย เพราะแม้จะมีการปรับโครงสร้างประโยคบ้าง แต่ความไม่เป็นธรรมชาติในภาษาแปลก็ยังคงปรากฏอยู่

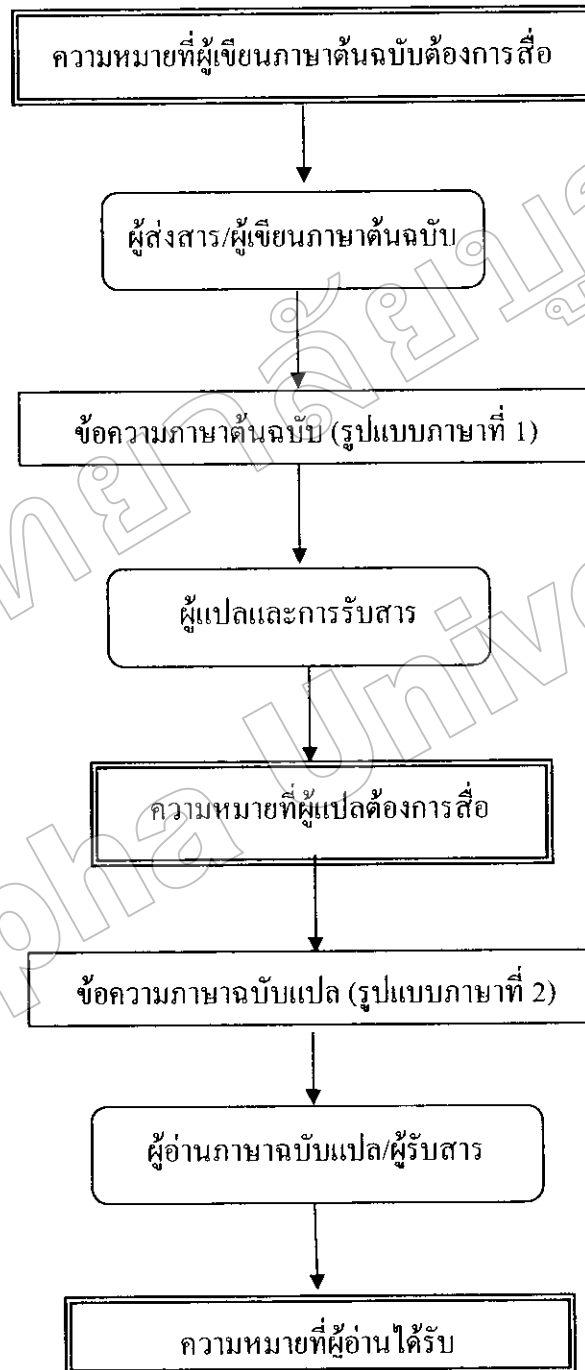
2) การแปลแบบรักษาความหมาย (Meaning-Based Translation) เรียกอีกชื่อหนึ่งว่า Idiomatic Translation (ในความหมายเฉพาะของ Larson) เป็นการถ่ายทอดความหมายจากภาษาต้นฉบับไปสู่ภาษาแปลอย่างเป็นธรรมชาติมากที่สุด การแปลประเภทนี้จะไม่เหลือร่องรอย

ของภาษาต้นฉบับอยู่ด้วยเลย เมื่ออ่านแล้วก็ไม่เกิดความรู้สึกว่ารอ่านงานแปล แต่จะเหมือนอ่านงานเขียนในภาษาของผู้อ่านเองมากกว่า

3. การแปลกับการสื่อสาร

การแปลและการสื่อสารมีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น การแปลจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าไม่มีการสื่อสารผ่านภาษา เพราะการแปลเป็นกระบวนการที่ต้องใช้ภาษาเป็นเครื่องมือ ขณะเดียวกันภาษาก็เป็นเครื่องมือของการสื่อสารความหมายระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร ด้วยความสัมพันธ์ดังกล่าวการแปลจึงเป็นศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารโดยตรง

การแปลเป็นกระบวนการสื่อสารแบบ 2 ขั้นตอน คือ ขั้นปฐมภูมิและขั้นทุติยภูมิ โดยในขั้นปฐมภูมิ ผู้เขียนต้นฉบับเป็นผู้ส่งสาร ผู้แปลเป็นผู้รับสารโดยผ่านกระบวนการตีความหมายจากรูปแบบภาษาที่ผู้เขียนใช้ลงรหัสความหมายที่ต้องการสื่อ ในขั้นทุติยภูมิ ผู้แปลข้อความภาษาต้นฉบับเป็นผู้ส่งสารโดยใช้รูปแบบภาษาฉบับแปลเป็นรหัสของความหมายซึ่งตีความได้จากข้อความในภาษาต้นฉบับ และถ่ายทอดความหมายนั้นไปสู่ผู้อ่านข้อความฉบับแปล กระบวนการสื่อสารของการแปลแสดงด้วยภาพได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กระบวนการสื่อสารของการแปล (กระบวนการสื่อสารของการแปล, ม.ป.ป.)

4. การแปลบทภาพยนตร์

ภาพยนตร์ถือได้ว่าเป็นเอกสารทางสังคมอย่างหนึ่ง ที่แสดงออกถึงความเป็นไปทางสังคม ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์ ศิลปวัฒนธรรมและขนบธรรมเนียม ประเพณี ของผู้คนแต่ละสังคมแต่ละเชื้อชาติ (โดม สุวงศ์, 2539, หน้า 5) ในปัจจุบันนี้ ภาพยนตร์เป็นสื่อมวลชนที่เข้ามาในประเทศไทยเป็นอันดับสองรองจากสื่อสิ่งพิมพ์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาพยนตร์อเมริกันที่ถูกนำเข้ามาฉายในประเทศไทยอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น นักแปลบทภาพยนตร์จึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการใช้ภาษาเป็นสื่อเชื่อมโยงวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ทำให้คนทั่วโลกดูภาพยนตร์เรื่องเดียวกันและเข้าใจตรงกันได้

สัญญาวี สายบัว (2542, หน้า 95-97) กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการแปลบทภาพยนตร์ไว้ว่าจุดมุ่งหมายอันหนึ่งของการแปลบทภาพยนตร์ คือจะต้องถ่ายทอดความหมายของต้นฉบับให้ได้ใกล้เคียงจนกระทั่งสามารถทำให้ผู้อ่านมีผลตอบสนองได้เทียบเคียงกับที่บทภาพยนตร์ตัวจริงทำกับผู้ชมภาพยนตร์

ส่วนในมุมมองของนักแปลบทภาพยนตร์มืออาชีพ เช่น จิระนันท์ พิตรปรีชา (2542, หน้า 10) ได้เสนอหลักการแปลบทภาพยนตร์ไว้สั้น ๆ ว่า การแปลบทภาพยนตร์จะต้อง “สื่อความหมาย - ได้อารมณ์ - ชมอรรถา - ใช้สำนวนสั้น - คึกอารมณ์ขัน” ซึ่งขยายความได้ว่า นักแปลจะต้องแปลบทให้สื่อความหมายและได้อารมณ์ของเรื่อง สอดคล้องกับบทบาทการแสดงที่ปรากฏบนจอ จะต้องชมอรรถาหมายถึงการไม่ใช้ลีลาภาษาเพื่อแสดงความสามารถในการประพันธ์มากจนเกินขอบเขต จนทำให้ผู้ชมขาดอรรถรสในการชมภาพยนตร์ อีกทั้งนักแปลจะต้องใช้สำนวนสั้นในการแปล หากพบคำศัพท์เฉพาะต่าง ๆ ก็ต้องหาทางปรับใช้ด้วยคำโดยไม่ให้สูญเสียความหมายเดิม และสุดท้ายนักแปลจะต้องมีอารมณ์ขันเพื่อที่จะรักษาความตลกของภาพยนตร์ไว้ นอกจากนี้ จิระนันท์ พิตรปรีชา ยังได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับการแปลบทภาพยนตร์ไว้อีกว่า

บทเรียนจากภาพยนตร์นี้ไม่เหมือนกับหลักสูตรการ “เรียน” และ “รู้” ภาษาอังกฤษ โดยทั่วไป นอกจากรู้เพื่อ “ใช้ให้ถูก” ด้วยการสรรหาถ้อยคำโครงสร้างในภาษาไทยมาสื่อความหมายเดิมอย่างถูกต้องแล้ว ยังต้อง “ใช้ให้เป็น” ด้วยวิธีการสื่ออารมณ์ในหนังอย่างเต็มที่ด้วย อย่างเช่น บทโกรธแค้นบ้าคลั่งหรือเสียดสีประชดประชัน ถ้าแปลไปถูกต้องตรงตัวเป๊ะ แต่ไม่สอดคล้องกับบทบาทการแสดงมันก็จะไม่สื่ออะไรเลย หรือบางทีก็หลงทิศผิดทางด้วยซ้ำ (จิระนันท์ พิตรปรีชา, 2542, หน้า7)

ข้อความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การแปลบทภาพยนตร์ที่ดีนั้น แตกต่างจากการแปลวรรณกรรมประเภทอื่น ๆ คือต้องมีทั้งความรู้และความเข้าใจทั้งในเรื่องของภาษาต้นฉบับและฉบับแปลอย่างลึกซึ้ง

ส่วนเดชพัฒนา อรรถสาร (2538, หน้า 4-5) ได้กล่าวให้เห็นถึงบทบาทที่สำคัญของ "การทำคำบรรยาย" ภาพยนตร์ที่นำเข้ามาจากประเทศสหรัฐอเมริกาไว้ว่า เป็นส่วนหนึ่งของขั้นตอน "การขาย" จากทั้งหมด 4 ขั้นตอนของกระบวนการวางแผนการตลาดของภาพยนตร์สหรัฐอเมริกาที่นำเข้ามาฉายในประเทศไทย ดังนั้นผู้แปลภาพยนตร์จึงจำเป็นต้องมีความรู้ความชำนาญ รวมถึงมีความสามารถและความเข้าใจในการใช้ภาษาทั้งสองอย่างถ่องแท้

แบรนเดล (Brandle, 1995, p. 230) ให้ความสำคัญกับผู้แปลบทภาพยนตร์มาก โดยให้แนวคิดที่ว่า "Subtitle teams must have exceptional language skills and a great deal of cultural sensitivity..." ถอดความได้ว่า กลุ่มคนที่ทำงานด้านการแปลบทบรรยายได้ภาพ จะต้องเป็นผู้ที่มีความชำนาญด้านภาษาอย่างยิ่ง และยังคงต้องมีความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมอย่างลึกซึ้งอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของจรุงเกียรติ ภูติรัตน์ (2533) ได้เสนอแนวคิดทางการแปลโดยทั่วไป ว่าเป็นการสื่อสารแบบทฤษฎี ผู้แปลจึงควรมีความรู้ทางด้านภาษาวัฒนธรรมทั้งในสังคมไทยและสังคมที่ใช้ภาษาอังกฤษ

หอมหวล ชื่นจิตร (2527, หน้า 162-163) กล่าวว่า การแปลบทภาพยนตร์นั้นส่วนใหญ่จะเป็นการแปลบทสนทนา การวิเคราะห์ความหมายของภาษาในบทสนทนาจากภาพยนตร์นั้น นอกจากจะใช้บริบทข้างเคียง และบทสนทนาทั้งบท หรือ สถานการณ์ เป็นเครื่องช่วยในการตีความแล้ว ผู้แปลบทภาพยนตร์ยังอาจใช้ภาพที่ปรากฏบนจอ และเสียงพูดเป็นเครื่องช่วยในการวิเคราะห์ความหมายของภาษาและกำหนดคำเทียบได้ โดย หอมหวล ได้แบ่งประเภทของการแปลบทภาพยนตร์เป็น 2 ประเภท คือ

1) การแปลคำบรรยายได้ภาพ (Subtitle Translating) คือการแปลที่มีการคงเสียงพูดในฟิล์มไว้และปรากฏตัวหนังสือที่เป็นคำแปลไว้ใต้ภาพบนจอเพื่อให้ผู้ชมได้อ่าน การแปลประเภทนี้มีข้อความจำกัดคือ การจำกัดจำนวนคำให้ตรงกับกรอบที่มีไว้สำหรับบรรจุคำบรรยาย ซึ่งในแต่ละบรรทัดจะมีอักษรได้ไม่เกิน 28 ตัวอักษร ผู้แปลจึงต้องรวมคำให้ได้ความหมายครบถ้วน เทียบเท่ากับคำในต้นฉบับในแต่ละบรรทัด

2) การแปลบทพากย์ (Dialogue Translating) คือการแปลที่ใช้เสียงพูดของผู้พูดในภาษาฉบับแปลพากย์แทนเสียงพูดที่เป็นต้นฉบับเดิมหรือเป็นการอ่านบทแปลให้ผู้ชมฟัง ข้อจำกัดสำหรับการเลือกคำเทียบในการแปลบทพากย์คือ บทพูดที่แปลมาได้จะต้องคำนึงถึงการเคลื่อนไหวของริมฝีปากของตัวแสดง และต้องบรรจุกำให้พอดีกับช่วงที่ตัวแสดงแต่ละตัวพูดด้วย

สัญญาวิ สายบัว (2542, หน้า 95-97) ได้กำหนดหลักเกณฑ์การแปลบทพากย์ยนตร์ไว้ดังนี้ ผู้แปลควรอ่านบทพากย์ยนตร์ให้จบและดูบทพากย์ยนตร์ประกอบเพื่อจับความหมายคร่าวๆ ของเรื่องนั้น ผู้แปลควรมีความรู้ และภูมิหลังในเรื่องที่จะแปล และจะต้องเข้าใจลักษณะของภาษาที่ใช้ในการสนทนาระหว่างตัวละครและวัฒนธรรมความเป็นอยู่ของสังคมที่เรื่องราวในภาพยนตร์เกิดขึ้น โดยมีสิ่งที่ผู้แปลควรคำนึงถึงดังต่อไปนี้

- 1) ในการแปลบทพากย์ยนตร์สารคดี ควรเลือกคำให้มีความหมายเทียบเคียงกับต้นฉบับเหมาะสมกับวัย การศึกษาของผู้ชม ถ้าเป็นภาพยนตร์เรื่อง ควรเลือกภาษาให้เหมาะสมกับบทของผู้แสดง เหมาะกับบริบทและให้ความหมายที่แสดงความรู้สึกที่ถูกต้องและเหมาะสม
- 2) ในการแปลบทบรรยายได้ภาพ ผู้แปลจะต้องจำกัดจำนวนคำให้ตรงกับกรอบที่มีไว้สำหรับเขียนคำบรรยาย แต่ถ้าเป็นบทพากย์ ผู้แปลจะต้องให้จำนวนพยางค์ที่ได้ตรงกับปากของผู้แสดง และจบความตามต้นฉบับเมื่อผู้แสดงนั้นหยุดพูด
- 3) ในการแปลไวยากรณ์และสำนวนอุปมาอุปไมยที่พบในบทพากย์ยนตร์นั้น จะนิยมทำกัน 2 วิธีคือ การสร้างคำอุปมาอุปไมยใหม่ที่มีความหมายใกล้เคียงกับต้นฉบับ แต่มีลักษณะเป็นธรรมชาติในภาษาฉบับแปล อีกวิธีคือ การแปลสำนวนอุปมาอุปไมยนั้นแบบตรงตัว เพื่อรักษาความหมายเดิมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและแนวความคิดของสังคมในต้นฉบับ เช่น การแปลบทพากย์ยนตร์จีนเป็นภาษาไทย เป็นต้น

จากแนวคิดด้านการแปลของนักวิชาการหลายท่าน สรุปได้ว่า การแปลบทพากย์ยนตร์คือการถ่ายทอดความหมายของบทพูดหรือบทสนทนาจากภาษาต้นฉบับไปเป็นภาษาในฉบับแปล โดยต้องรักษาอารมณ์ของเรื่อง และต้องแปลให้สอดคล้องกับบทบาทการแสดงที่ปรากฏบนจอ ซึ่งทำได้โดยการเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับสถานการณ์ และต้องเน้นหนักที่ความเข้าใจของผู้รับสารเป็นสำคัญ

5. กลวิธีการแปล

กลวิธีการแปลเป็น วิธีการการที่ผู้แปลถ่ายทอดความหมายของข้อเขียนในภาษาต้นฉบับให้เป็นข้อเขียนที่เท่าเทียมกันในภาษาฉบับแปล ซึ่งทั้งในต่างประเทศและในประเทศไทย มีนักวิชาการด้านการแปลให้แนวความคิดเกี่ยวกับกลวิธีการแปลไว้หลายประการดังนี้

เบเคอร์ (Baker, 1992, p. 27) ได้เสนอแนะกลวิธีการแปลหรือการถ่ายทอดความหมาย เพื่อให้ภาษาต้นฉบับและภาษาฉบับแปลมีความหมายเท่าเทียมกันไว้ 9 ลักษณะ ซึ่งสามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้ (สุดา มงคลสิทธิ์, 2545, หน้า 27-34)

1. การแปลตรงตามรูปแบบและเนื้อหาของภาษาต้นฉบับ เป็นการแปลโดยใช้ถ้อยคำหรือภาษาฉบับแปลที่เหมือนกันทั้งรูปแบบและความหมายตามที่อ้างถึงในภาษาต้นฉบับหากมีถ้อยคำหรือสำนวนในภาษาฉบับแปลที่เท่าเทียมกัน

ตัวอย่าง: *The book that is on the desk is mine.*

บทแปล: หนังสือที่อยู่บนโต๊ะนั้นเป็นหนังสือของฉัน

2. การแปลโดยใช้คำที่มีความหมายกว้างขึ้นเป็นที่รู้จักกันทั่วไป (Translation by a More General Word) หรือคำจ่ากลุ่ม (Superordinate) ในภาษาฉบับแปลมาอ้างอิงแทนคำที่เป็นปัญหาในภาษาต้นฉบับ

ตัวอย่าง: *A jackdaw in that bush is very beautiful.*

บทแปล: นกแจ๊กดอลในพุ่มไม้นั้นเป็นนกที่สวยงาม

3. การแปลโดยใช้ถ้อยคำหรือสำนวนที่แสดงความรู้สึกแบบเป็นกลาง ๆ คือ เลือกใช้คำทำ ๆ ไปที่สุภาพโดยมีความหมายใกล้เคียงภาษาต้นฉบับ (Translation by a More Neutral/Less Expressive Word)

ตัวอย่าง: ... but immediately twenty images in that cubicle break into *horrible* grins.

บทแปล: แต่ทันใดนั้นภาพทั้ง 20 ภาพ ในห้องเล็ก ๆ นั้น ก็กลับเป็นรอยยิ้มที่น่าเกลียดทันที

4. การแปลโดยการแทนที่ทางวัฒนธรรม (Translation by Cultural Substitution) ทั้งนี้เนื่องจากแต่ละสังคมมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน การถ่ายทอดความหมายจึงทำได้โดยการแทนที่คำที่เป็นปัญหาในภาษาต้นฉบับด้วยถ้อยคำ หรือสำนวนที่มีความหมายในลักษณะที่ใกล้เคียงกันตามวัฒนธรรมในสังคมของผู้อ่านภาษาฉบับแปล

ตัวอย่าง: *They made a noise like a cat in class today.*

บทแปล: พวกเขาส่งเสียงร้องเจี๊วจ้าวเป็นนกกระจอกแตกรั้งในห้องเรียนวันนี้

5. การแปลโดยวิธีการยืมคำศัพท์ หรือยืมสำนวนในภาษาต้นฉบับมาใช้ในภาษาฉบับแปลหรือที่เรียกว่าการทับศัพท์ ซึ่งในบางครั้งอาจเพิ่มเติมคำอธิบายด้วยก็ได้ (Translation by Using a Loan Word or Loan Word Plus Explanation)

ตัวอย่าง: As the waters recede and the *piranhas*' natural food supply is exhausted, they become particularly aggressive.

บทแปล: เมื่อน้ำลดลงและอาหารธรรมชาติของปลาปิรันย่าหมดไป ปลาพวกนี้ก็จะดุร้ายเป็นพิเศษ

6. การแปลโดยการถอดความแบบใช้ถ้อยคำ หรือสำนวนที่เกี่ยวข้องกับภาษาต้นฉบับ (Translation by Paraphrase Using a Related Word) เมื่อความหมายของคำในภาษาต้นฉบับกับภาษาฉบับแปลเหมือนกัน แม้รูปแบบการใช้คำจะมีลักษณะแตกต่างกันก็สามารถนำมาใช้ในการแปลให้เท่าเทียมกันได้เพราะความหมายเป็นที่เข้าใจตรงกัน

ตัวอย่าง: *The bike trip that we planned failed.*

บทแปล: การเดินทางท่องเที่ยวด้วยการขี่จักรยานที่พวกเราวางแผนไว้ประสบความสำเร็จล้มเหลว

7. การแปลโดยการถอดความแบบใช้ถ้อยคำ หรือสำนวนที่ไม่เกี่ยวข้องกับภาษาต้นฉบับ (Translation by Paraphrase Using a Unrelated Words) ถ้าความหมายของคำในภาษาทั้งสองแตกต่างกัน ผู้แปลควรถอดความให้เป็นภาษาฉบับแปลโดยไม่ใช้คำที่เกี่ยวข้องกับภาษาต้นฉบับ หรืออาจใช้คำที่มีในต้นฉบับก็ได้แต่ต้องขยายความเพื่อให้ผู้อ่านฉบับแปลเข้าใจชัดเจนโดยเฉพาะคำที่มีความหมายซับซ้อน

ตัวอย่าง: *Because gymnasts exercise regularly, they have supple bodies.*

บทแปล: เนื่องจากนักกายกรรมออกกำลังกายสม่ำเสมอจึงมีร่างกายที่ยืดหยุ่นกล้ามเนื้ออ่อนดัดง่าย

8. การแปลโดยตัดละบางคำออกไป (Translation by Omission) หากความหมายและรูปแบบของสำนวนในภาษาต้นฉบับยากแก่การแปล ไม่สามารถหาถ้อยคำหรือสำนวนภาษาฉบับแปลที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนในภาษาต้นฉบับได้ และข้อความนั้นซ้ำกัน ไม่ใช่สาระสำคัญของเนื้อหาก็คควรตัดข้อความนั้นทิ้งไป

ตัวอย่าง: *The baby harp seal is so appealing that pictures of its face have been used to launch an international outcry against the slaughter of seals.*

บทแปล: ภาพใบหน้าของลูกแมวน้ำดึงดูดความสนใจมากเสียจนถูกใช้เป็นการต่อต้านการฆ่าแมวน้ำ

9. การแปลโดยการอธิบายความ (Translation by Illustration) หากว่าภาษาฉบับแปลไม่มีคำที่เทียบเคียงกับภาษาต้นฉบับ เช่น คำที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของสิ่งของ หรือกิจกรรม

ที่มีเฉพาะในแต่ละวัฒนธรรม เป็นต้น การถ่ายทอดความหมายในลักษณะนี้ อาจทำโดยใช้ภาพ เป็นสื่อแสดงเพื่อให้เข้าใจความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ตัวอย่างเช่น ในพจนานุกรมต่าง ๆ ส่วนใหญ่มักแปลชื่อสัตว์ประเภทต่าง ๆ ที่ไม่มีในประเทศไทยโดยใช้ภาพประกอบ

สัญญาวิ สายบัว (2542, หน้า 64-71) แบ่งกลวิธีการแปลซึ่งใช้เป็นแนวทางแก้ปัญหาการแปลความจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยเพื่อช่วยให้ภาษาในฉบับแปลสามารถสื่อความหมายได้สมบูรณ์ เท่าเทียมกับภาษาต้นฉบับและมีความเป็นธรรมชาติตามลักษณะทางโครงสร้างภาษาฉบับแปล โดยการปรับบทแปลในระดับคำ 5 ประการดังนี้

1. การแปลโดยการเติมคำอธิบาย เมื่อถ้อยคำจำนวนในภาษาต้นฉบับให้ความหมายอ้างอิงถึงสิ่งที่มีเฉพาะในสังคมภาษานั้น และถ้อยคำนี้เป็นหัวใจของเนื้อหาแต่ไม่มีในภาษาฉบับแปล ควรแปลโดยวิธีการเติมคำอธิบาย ซึ่งทำได้หลายรูปแบบ เช่น การใส่ข้อความเพิ่มในวงเล็บแทรกไว้หลังคำที่ต้องการอธิบาย หรือการใส่คำอธิบายไว้ท้ายหน้าในรูปของเชิงอรรถ และการเติมลักษณะนามข้างหน้าเพื่อให้ความหมายที่อ้างอิงถึงคำนั้นชัดเจน

ตัวอย่าง: The IRA was created in ...

บทแปล: องค์การ ไอ.อาร์.เอ. ก่อตั้งขึ้นเมื่อ...

(คัดจาก สัญญาวิ สายบัว, 2542, หน้า 66)

2. การแปลโดยการเลือกใช้คำที่อ้างอิงถึงความหมายที่กว้างขึ้น แทนคำที่อ้างอิงถึงสิ่งที่มีเฉพาะกว่า ในกรณีที่คำในต้นฉบับอ้างอิงถึงสิ่งที่ไม่ใช่หรือกิจกรรมที่ไม่เป็นที่รู้จักในสังคมของผู้อ่านงานแปล วิธีการแก้ปัญหานี้ที่ผู้แปลนิยมทำก็คือ การหาคำที่มีความหมายอ้างอิงถึงสิ่งของหรือกิจกรรมในระดับที่กว้างขึ้นและเป็นที่รู้จักมาใช้แทน

ตัวอย่าง: That picture is the *Sunthorn Pu* of Thailand.

บทแปล: รูปภาพนั้นคือสุนทรภู่วิวะของเมืองไทย

(คัดจาก จรรยา อินทร์อ๋อง, 2542, หน้า 33)

3. การแปลโดยการเติมตัวเชื่อมระหว่างกลุ่มความคิดต่าง ๆ ในภาษาอังกฤษมีการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มความคิด (ประโยคหรือวลี) ด้วยโครงสร้างที่ไม่มีในภาษาไทย ในกรณีเช่นนี้ วิธีแสดงความหมายของความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มความคิดทำได้โดยการเพิ่มคำหรือจำนวนที่บอกความสัมพันธ์กัน เช่น การเติมคำเชื่อม เป็นต้น

ตัวอย่าง: *A beauty of all time, Liz Taylor, denied...*

บทแปล: ลิซ เทเลอร์ ผู้ได้ชื่อว่าเม่งงามตลอดกาล...

(คัดจาก สัญญาวิ สายบัว, 2542, หน้า 69)

4. การแปลโดยการตัดคำหรือสำนวนทั้ง วิธีการละคำในภาษาต้นฉบับจะทำเมื่อคำหรือสำนวนในภาษาต้นฉบับอ้างถึงสิ่งที่ไม่อยู่ในภาษาฉบับแปล และเป็นสิ่งที่ไม่ใช่ความหมายที่สำคัญนักของต้นฉบับ คำและสำนวนเหล่านั้นอาจถูกละไป ไม่ปรากฏในฉบับแปลได้ และเมื่อเป็นการพูดซ้ำหรือใช้คำสำนวนติดต่อกันเพื่อสื่อความหมายเพียงอย่างเดียว ก็อาจตัดคำหรือสำนวนที่ซ้ำออกจากฉบับแปลได้

ตัวอย่าง: *Thailand's Princess Chulabhorn deserved a break.*

บทแปล: เจ้าฟ้าหญิงจุฬารัตน์วลัยลักษณสมควรที่จะทรงหยุดพักผ่อนบ้าง

(คัดจาก เศวต จันทระเชตต์, 2528, หน้า 170)

5. การใช้วลีหรือประโยคแทนคำ รวมถึงการเปลี่ยนวลีภาษาอังกฤษเป็นประโยคหรืออนุประโยคในภาษาไทย เมื่อไม่มีคำศัพท์เทียบเคียงในภาษาฉบับแปล ควรทำโดยใช้วลีหรือประโยคแทนคำเพื่อบอกลักษณะของสิ่งนั้นหรือกิจกรรมนั้น

ตัวอย่าง : *She is a go-getting woman.*

บทแปล : เธอเป็นผู้หญิงที่ต้องการอะไรแล้วต้องเอาให้ได้

(คัดจาก วินิจ ธนวิทยาพล, 2538, หน้า 79)

การจำแนกกลวิธีการแปลของนักวิชาการด้านการแปลแต่ละท่านมีความคล้ายคลึง และแตกต่างกันในบางกลวิธี สรุปได้ว่า กลวิธีการแปล คือวิธีการแปลในลักษณะต่าง ๆ อันมีเป้าหมายร่วมกัน คือการถ่ายทอดความหมายของภาษาต้นฉบับไปยังฉบับแปล โดยเลือกใช้ถ้อยคำสำนวนให้เหมาะสมเพื่อรักษาความหมาย น้ำเสียง รูปแบบ และลีลาของข้อเขียนเดิมไว้ให้มากที่สุด ทั้งนี้เพื่อให้ผู้อ่านงานแปลได้รับอรรถรสเทียบเท่าอ่านภาษาต้นฉบับ

6. การเทียบเคียงด้านความหมายในงานแปล

กลวิธีการเทียบเคียงด้านความหมายในภาษาฉบับแปลกับภาษาต้นฉบับคือ สิ่งที่ทำให้เกิดบทแปลที่มีคุณภาพ ผู้แปลต้องหาคำ สำนวน หรือประโยคที่ได้ระดับเดียวกับภาษาต้นฉบับ มาใช้ในการถ่ายทอดความหมายสู่ภาษาฉบับแปลเพื่อสื่อความให้ตรงกันกับสิ่งที่ต้นฉบับต้องการ จะสื่อออกมาให้มากที่สุด (วารุณี สุรังสี, 2547, หน้า 27-30) ทั้งนี้มีนักวิชาการด้านการแปลได้เสนอหลักการที่เกี่ยวข้องกับลักษณะการเทียบเคียงด้านความหมายในการแปลไว้ดังนี้

เฉลิมศรี จันทสิงห์ (2528, หน้า 14) กล่าวว่า ถึงแม้ว่า ภาษาแต่ละภาษามีความแตกต่างกัน และมีเอกลักษณ์ของตนเอง แต่อย่างไรก็ตาม ภาษาส่วนใหญ่ยังมีลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงกันหรือมีลักษณะบางอย่างร่วมกัน ทำให้สามารถถ่ายทอดจากภาษาหนึ่งสู่อีกภาษาหนึ่งได้ และแม้ว่าการหาคำหรือความที่มีความหมายเทียบเคียงกันในเรื่องบางเรื่องจะ

กระทำได้ง่าย แต่ในบางเรื่องก็อาจทำได้โดยง่าย จึงได้แบ่งระดับของลักษณะการเทียบเคียงด้านความหมายออกเป็น 3 ระดับ คือ การเทียบเคียงด้านความหมายในระดับคำ (Equivalence at the Lexical Level) การเทียบเคียงด้านความหมายในระดับโครงสร้างไวยากรณ์ (Equivalence at Syntactic Level) และการเทียบเคียงด้านความหมายในระดับสังคมและวัฒนธรรม (Equivalence at Socio-Cultural Level) ซึ่งมีหลักการดังนี้

1. การเทียบเคียงด้านความหมายในระดับคำ (Equivalence at the Lexical Level)

การเทียบเคียงด้านความหมายในระดับคำหมายถึง การที่ผู้แปลสามารถหาคำในภาษาฉบับแปลที่มีความหมายเทียบเท่ากับคำในภาษาต้นฉบับได้ แบ่งออกเป็นประเภทย่อย ๆ ได้อีก 4 ประเภท คือ

1.1 คำศัพท์ในภาษาหนึ่งที่สามารถหาคำที่มีความหมายตรงกันในอีกภาษาหนึ่งได้ ในที่นี้หมายถึง ภาษาไทยกับภาษาอังกฤษ เช่น คำว่า “Calendar” ตรงกับคำ “ปฏิทิน” เป็นต้น

1.2 คำศัพท์ในภาษาหนึ่งมีความหมายตรงกับคำศัพท์อีกหลายคำในอีกภาษาหนึ่ง เช่น คำว่า “ถนน” ในภาษาไทย มีความหมายตรงกับคำอีกหลายคำในภาษาอังกฤษ ได้แก่ Road, Street, Avenue, Boulevard

1.3 คำศัพท์ที่ภาษาหนึ่งมีใช้หลายคำ เนื่องจากความหมายแตกต่างกันไปตามรายละเอียดปลีกย่อย แต่เมื่อถ่ายทอดไปอีกภาษาหนึ่ง จะมีคำที่มีความหมายใกล้เคียงเพียงคำเดียวในภาษานั้น เช่น คำว่า “ถือ” ในภาษาไทยมีใช้หลายคำตามลักษณะการถือได้แก่ แบก, หาม, หาบ, คอช, กระเดียด, เทิน, หูน แต่ในภาษาอังกฤษจะใช้ว่า “Carry” เพียงคำเดียว หากจะให้ได้ความหมายเท่ากับภาษาไทยต้องอธิบายเพิ่มเติม เป็นต้น

1.4 คำศัพท์ในภาษาหนึ่งซึ่งไม่อาจหาคำที่มีความหมายตรงกันในอีกภาษาหนึ่งได้เลย เมื่อจำเป็นต้องแปล จึงต้องหาทางถ่ายถอดออกเป็นภาษาที่สองในลักษณะต่าง ๆ กัน เช่น ใช้คำศัพท์เดิมทับศัพท์ลงไป ได้แก่ คำว่า “Apple” ใช้ว่า “แอปเปิ้ล” หรือคำว่า “Football” ใช้คำไทยว่า “ฟุตบอล” ใช้วิธีสร้างศัพท์ใหม่ขึ้นใช้ เช่น “Concept” แปลเป็นไทยว่า “ความคิดรวบยอด”, “Recreation” แปลเป็นไทยว่า “นันทนาการ” หรือ ใช้วิธีอธิบายความ ในกรณีที่ไม่สามารถใช้คำทับศัพท์หรือสร้างศัพท์ใหม่ได้ ในกรณีผู้แปลควรแจ้งไว้ที่หมายเหตุท้ายหน้า ว่า เป็นคำอธิบายความที่ผู้แปลถ่ายถอดมาจากข้อความใดในต้นฉบับ

2. การเทียบเคียงด้านความหมายในระดับโครงสร้างไวยากรณ์ (Equivalence at the Syntactic Levels) หมายถึง การที่ผู้แปลถ่ายถอดความหมายสู่ภาษาแปลที่มีโครงสร้างไวยากรณ์

อยู่ในระดับเดียวกันกับภาษาต้นฉบับ เจลิมศรี จันทสิงห์ (2528, หน้า 17) กล่าวว่า การสร้างการเทียบเคียงด้านความหมายในระดับนี้ก่อให้เกิดปัญหากับผู้แปลมากเพราะโครงสร้างประโยคที่แตกต่างกัน เช่น ในภาษาไทย ไม่มีการแสดงกาลในคำกริยา ไม่มีการแสดงเพศและพจน์ในคำสรรพนามแต่ภาษาอังกฤษมี ดังนั้นประโยคที่ว่า He is wearing a red shirt. He wears a red shirt. He was wearing a red shirt. ก็มีความหมายตรงกับภาษาไทยว่า "เขาสวมเสื้อสีแดง" ซึ่งแสดงถึงการไม่สามารถถ่ายทอดความหมายในระดับโครงสร้างของการแสดงกาลที่กริยาออกมาได้ ยิ่งไปกว่านั้นประโยคต่อไปนี้ยังตรงกับความหมาย "เขาสวมเสื้อสีแดง" ได้อีกคือ She is wearing a red blouse. She wears a red blouse. She was wearing a red blouse. They are wearing red shirts. เพราะภาษาไทยไม่มีการแบ่งเพศและพจน์ที่คำสรรพนาม ดังเช่นที่ภาษาอังกฤษมีในรูปของ He, She และ They เป็นต้น ผู้แปลจึงจำเป็นต้องพยายามแก้ปัญหาด้วยการปรับโครงสร้างให้ตรงกับความนิยมของภาษาฉบับแปลให้ได้และอยู่ในระดับเดียวกันกับโครงสร้างภาษาต้นฉบับด้วยเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมทางความหมายในระดับโครงสร้างไวยากรณ์

3. การเทียบเคียงด้านความหมายในด้านสังคมและวัฒนธรรม (Equivalence at Socio-Cultural Level) เจลิมศรี จันทสิงห์ (2528, หน้า 18) กล่าวว่า การสร้างการเทียบเคียงด้านความหมายในด้านสังคมและวัฒนธรรมระหว่างภาษาต้นฉบับกับภาษาฉบับแปลเป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก เนื่องจากแต่ละสังคมนิยมมีลักษณะเฉพาะของตนเองที่สั่งสมกันมาจนเป็นประเพณีและวัฒนธรรม เป็นการยากที่จะถ่ายทอดให้คนในอีกสังคมหนึ่งเข้าใจได้อย่างถ่องแท้ ผู้แปลจึงจำเป็นต้องระวังและตัดสินใจว่า จะยึดถือเอาตามข้อความต้นฉบับหรือจะขยายความเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีของผู้อ่านบทแปล ดังเช่น ในประโยค His grandfather was the Mayor of this town. ผู้แปลก็ต้องประสบปัญหาว่าควรแปล Grandfather เป็น "ตา" หรือ "ปู่" ดี หรือในประโยค Paul is Ron's brother. ผู้แปลก็ต้องประสบปัญหาว่า Brother ควรเป็น "พี่ชาย" หรือ "น้องชาย" จึงจะเหมาะสม เพราะคำเรียกวงญาติในภาษาอังกฤษบ่งบอกเพศแต่ไม่บ่งบอกอายุใส ในกรณีดังกล่าว ถ้าจะแปลให้ถูกต้องก็ต้องอ่านบริบทประกอบ ดีความออกมา แล้วจึงถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาฉบับแปลที่มีความเท่าเทียมทางความหมาย จะได้อ่านแปลที่สื่อความได้ถูกต้อง

ตัวอย่างที่กล่าวถึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างทางวัฒนธรรมของชนชาติผู้ใช้ภาษาทั้งสองว่า คนไทยให้ความสำคัญในการนับญาติและแจกแจงรายละเอียดความเกี่ยวพันเป็นญาติกันมากกว่าชนชาติที่ใช้ภาษาอังกฤษ ดังนั้นการที่ผู้แปลจะถ่ายทอดประโยคจากภาษาหนึ่งไปยังอีกภาษาหนึ่ง ไซ้แต่เรื่องของความหมายที่จะต้องคำนึงถึงแล้ว วัฒนธรรมก็เป็นเรื่องสำคัญ

เช่นกัน หากผู้แปลสามารถถ่ายทอดความหมายทางวัฒนธรรมควบคู่ไปด้วยได้จะช่วยให้ผู้อ่านซาบซึ้งและเข้าใจในบทแปลดีขึ้น

แนวคิดเรื่องคำอุทาน

คำอุทานเป็นคำหรือกลุ่มคำที่สามารถแสดงออกถึงสภาวะทางอารมณ์ของผู้ใช้ โดยมีความหมายและหน้าที่ที่แตกต่างกัน ตามลักษณะการใช้ กล่าวคือ บางครั้งคำอุทานก็ถูกใช้เพื่อเสริมสร้างอารมณ์ให้กับบทสนทนาในชีวิตประจำวัน หรือเพื่อแต่งแต้มอรรถรสทางอารมณ์อันหลากหลาย ในวรรณกรรมประเภทต่าง ๆ

1. ความหมายของคำอุทานในภาษาอังกฤษและภาษาไทย

1.1 ความหมายของคำอุทานในภาษาอังกฤษ

พจนานุกรมภาษาอังกฤษของ Oxford University (Hornby, 2002, p. 710) ให้ความหมายของ Interjection (คำอุทาน) ไว้ดังนี้ "A short sound, word or phrase spoken suddenly to express an emotion. Oh!, Look out! and Ow! are interjections."

ถอดความได้ว่า: คำอุทานหมายถึง คำ หรือวลีสั้น ๆ ที่พูดออกมาโดยทันทีทันใดเพื่อแสดงอารมณ์ใดอารมณ์หนึ่ง เช่น Oh!, Look out! และ Ow!

อาเมก้า (Ameka, 1992, pp. 101–116) ได้ให้ความหมายของคำอุทานไว้ว่า คำอุทานคือคำที่ใช้แสดงสภาวะทางจิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง รวมถึงคำที่ใช้เพื่อเรียกความสนใจ คำสบถสาบาน และคำที่ใช้สื่ออารมณ์ความรู้สึกอื่น ๆ ซึ่งคำเหล่านี้สามารถเกิดได้โดยลำพังและไม่เป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยค แต่คำอุทานนี้ก็สามารถเกิดร่วมกับคำพูดอื่น ๆ ในประโยคได้ ซึ่งสอดคล้องกับความหมายของคำอุทานดังต่อไปนี้

Interjections are short exclamations like Oh!, Um or Ah! They have no real grammatical value but we use them quite often, usually more in speaking than in writing. When interjections are inserted into a sentence, they have no grammatical connection to the sentence. An interjection is sometimes followed by an exclamation mark (!) when written. (Englishclub, 2007)

ถอดความได้ว่า: คำอุทานคือเสียงที่เปล่งออกมาสั้น ๆ เช่น Oh!, Um or Ah! คำเหล่านี้แม้ไม่มีค่าในทางไวยากรณ์ แต่ก็เป็นคำที่คนเราใช้บ่อย โดยมักใช้ในการพูดมากกว่าเขียน เมื่อคำอุทานเหล่านี้ปรากฏในประโยคก็ จะไม่มีความเชื่อมโยงทางไวยากรณ์ใด ๆ กับประโยคนั้นเลย บางครั้งเมื่อเขียนคำอุทานก็มักจะมีเครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) ตามหลังด้วย

เวียร์ซบิก้า (Wierzbicka, 1992, pp. 159-192) กล่าวว่า คำอุทาน หมายถึง คำที่ใช้แสดงภาวะทางจิตใจของผู้พูด โดยมีลักษณะที่สำคัญคือ คำอุทานสามารถใช้เป็นคำพูดได้ด้วยตัวเองและมีความหมายที่สามารถกำหนดได้ (Specifiable Meaning) ถึงแม้ว่าคำอุทานบางคำจะมีรูปแบบหรือมีเสียงพ้องกับคำศัพท์ทั่วไปบางคำ แต่ความหมายของคำอุทานจะไม่รวมความหมายที่แท้จริงของคำนั้น เช่น คำอุทาน Hell! จะไม่ถือว่าเป็นคำอุทานถ้า Hell มีความหมายรวมถึงความหมายของ Hell ที่ทำหน้าที่เป็นคำนาม เป็นต้น และลักษณะที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งคือ คำอุทานจะเป็นคำที่ใช้อ้างอิงถึงภาวะทางจิตใจในปัจจุบันของผู้พูด ที่มีต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

จากแนวคิดและคำนิยามของนักวิชาการชาวต่างชาติ สรุปได้ว่าคำอุทานคือเสียงที่เปล่งออกมาสั้น ๆ ที่พูดออกมาโดยทันทีทันใด เพื่อแสดงภาวะทางจิตใจของผู้พูดต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ซึ่งไม่มีความเชื่อมโยงใด ๆ กับส่วนอื่น ๆ ของประโยคเลย

1.2 ความหมายของคำอุทานในภาษาไทย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546, หน้า 1384) ให้ความหมายไว้ว่า “อุทาน (น.) เสียงหรือคำที่เปล่งออกมาเวลาตกใจ ตีใจ หรือเสียใจ เป็นต้น; ในไวยากรณ์เรียกคำหรือเสียงที่เปล่งออกมาเช่นนั้นว่า คำอุทาน”

บรรจบ พันธุเมธา (ม.ป.ป., หน้า 221 – 223) ได้กล่าวว่าคำอุทานเป็นคำพูดที่ผู้พูดเปล่งออกมาเมื่อมีอารมณ์ต่าง ๆ คำอุทานมีความหลากหลายขึ้นอยู่กับว่าใครจะถนัดอุทานอย่างไร และแม้จะเกิดอารมณ์เดียวกัน คำอุทานก็อาจจะแตกต่างกันได้ แม้คำอุทานจะไม่มีมีความสำคัญแก่ภาษานักแต่ก็เป็นคำที่สามารถบอกความรู้สึกของคนได้โดยไม่ต้องกล่าวด้วยคำให้ยืดยาว นอกจากนี้ บรรจบ พันธุเมธา ยังตั้งข้อสังเกตของคำอุทานในภาษาไทยว่า

ก. คำอุทานภาษาไทยที่แสดงอารมณ์สะเพื่อนใจมักเป็นคำพยางค์เดียวที่เป็นเสียงสระ เสียงสูงต่ำจะแปรเปลี่ยนไปตามความรุนแรงของความรู้สึก เช่น อ๊ะ เอ เอ๊ะ เอ๊ะ อู๋ อู๊ อู้ย อู๊ อู๋ เอ้อ เอ๋ เอ้ย เอ๋เอ้ย อย่างไรก็ตามยังคงมีคำมากพยางค์ และไม่ใช่ว่าเสียงสระ เช่น เนอะ โห้ โถ พุทโธ้ โธ่เอ๊ย เฮ้อเฮ้อ อู๋ตาย อู๋ตายตาย ตายจริง เราไม่อาจกำหนดได้ว่าคำอุทานใดสื่ออารมณ์ใด เพราะคำอุทานคำเดียวกันสามารถสื่ออารมณ์ได้มากมาย

ข. มีคำอุทานจำนวนมากกลายเป็นคำกริยาและคำวิเศษณ์ ซึ่งถือเป็นคำสำคัญในภาษาไทย เช่น คำอุทานที่กลายเป็นคำกริยา ได้แก่ เออออห่อหมก เอออวย เออะอะ โอ้ คำอุทานที่กลายเป็นคำวิเศษณ์ ได้แก่ อื้ออึ้ง อื้อฉาว อึกทึก ครึกโครม

นอกจากคำอุทานจะเป็นคำที่เกิดจากเสียงที่ผิดจากเสียงคำธรรมดาแล้ว เพ็ญพิมพ์ วงษ์รัตน์ (2521, หน้า 29) ยังได้กล่าวถึงลักษณะที่สำคัญของคำอุทานบอกอาการว่า คำอุทาน

ประเภทนี้มักใช้เสียงคำพยางค์เดียวที่เป็นเสียงสระและตัวพยัญชนะ อ ฮ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะตัวอักษรเหล่านี้ออกเสียงง่ายโดยธรรมชาติ เช่น อี๊ เอ เอ๊ โอี๊ อู๊ อู๊ย อี้ย อ้อย หือ หา อี้ย ไข่ ฯลฯ และคำพวกนี้จะมีเสียงสูงต่ำเปลี่ยนแปลงไปตามความรุนแรงมากน้อยของความรู้สึก เมื่อใช้คำอุทานเหล่านี้จึงมักเขียนเครื่องหมายอัศเจรีย์กำกับไว้เช่นกัน

จากแนวคิดข้างต้น สรุปได้ว่า คำอุทานในภาษาไทยมีความหมายคล้ายคลึงกับในภาษาอังกฤษในด้านหน้าที่การใช้งาน กล่าวคือ คำอุทานเป็นคำพูดที่ผู้พูดเปล่งออกมาเมื่อมีอารมณ์ต่าง ๆ เช่น เวลาตกใจ ดีใจ หรือเสียใจ มักจะเป็นเสียงที่ผิดแปลกจากเสียงคำธรรมดา และสามารถเปลี่ยนแปลงเสียงสูงต่ำไปตามความรุนแรงมากน้อยของความรู้สึกได้ด้วย

2. บทบาททางสังคมของคำอุทาน

จากบทความของ พัชรีย์ จำปา (2546, หน้า 227-236) กล่าวว่า คำอุทานในภาษาไทยที่มีใช้กันอยู่ในปัจจุบัน มีทั้งคำเดิมที่เคยใช้กันต่อ ๆ มา และคำที่เพิ่งเกิดใหม่ ปრაภฏการณดังกล่าวนั้นนอกจากจะชี้ให้เห็นว่าคำอุทานสัมพันธ์กับชีวิตของผู้ใช้ภาษาแล้ว อีกแง่หนึ่งยังเป็นพื้นฐานในการพิจารณาได้ว่าคำอุทานมีบทบาทอย่างไรในทางสังคม

1) คำอุทานแสดงลักษณะทางสังคมของผู้พูด เพราะภาษาเป็นเครื่องมือที่มนุษย์ใช้ถ่ายทอดความคิดถึงกัน ภาษาและความคิดจึงต่างมีอิทธิพลต่อกันอย่างแยกไม่ออก อีกทั้งมนุษย์มักคิดรวมกันเป็นกลุ่ม ภาษาย่อมแสดงวิถีคิดของผู้ที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันด้วย เมื่อมีการจำแนกกลุ่มคนในสังคมออกได้ตามวัย เพศ อาชีพ การศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย ชาติพันธุ์ ฯลฯ ปัจจัยเหล่านี้ย่อมมีผลต่อการแบ่งกลุ่มภาษาไปพร้อมกัน ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะการใช้คำอุทานที่สัมพันธ์กับลักษณะทางสังคมของผู้พูด ดังต่อไปนี้

1.1) วัย คำอุทานหลายคำเป็นคำที่ใช้พูดกันทั่วไปโดยไม่จำกัดกลุ่ม แต่บางคำก็นิยมใช้พูดกันเฉพาะกลุ่มที่มีวัยเดียวกัน เมื่อเวลาผ่านไปคำอุทานบางคำอาจกลายเป็นคำพื้นสมัย เพราะไม่มีผู้ใช้พูดกันอีกในสมัยปัจจุบัน ในทำนองเดียวกันบางคำก็เพิ่งเกิดขึ้นไม่นาน และใช้พูดกันเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นซึ่งถือว่าเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ เช่น "เฮ้!"

1.2) เพศ ความร่ำรวยคำในภาษาไทยทำให้เราสามารถเลือกใช้คำอุทานแสดงอารมณ์ได้อย่างหลากหลาย นอกจากบางคำจะบอกวัยของผู้พูดแล้ว ยังมีคำอุทานอีกหลายคำที่บอกเพศ เช่น อู๊ อู๊ตาย ต้าย ว้าย ว้ายกร๊ัด โถ ฯลฯ คำอุทานเหล่านี้มักใช้กันในหมู่ผู้หญิง ส่วนบางคำก็มักนิยมใช้ในหมู่ผู้ชาย เช่น โธ่เว้ย โว้ย วะ วะ ฯลฯ รวมทั้งยังมีคำอุทานอีกหลายคำที่ใช้ได้โดยไม่จำกัดเพศ เช่น โอี๊ อ้าว อี๊ เอ เป็นต้น

1.3) ถิ่นที่อยู่อาศัย เงื่อนไขทางสังคมของผู้พูดในเรื่องถิ่นที่อยู่อาศัยอาจนำมาใช้อธิบายความแตกต่างในการใช้คำอุทานได้ เช่น ฮ่วย มักเป็นคำอุทานของชาวไทยภาคอีสาน อัลเลาะห์ มักเป็นคำอุทานของชาวไทยภาคใต้เชื้อสายมลายู ไ้หยา เพี้ย มักเป็นคำอุทานของชาวไทยเชื้อสายจีน เป็นต้น

2) คำอุทานแสดงปฏิสัมพันธ์ในการสนทนา การสนทนาเป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้ภาษาเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีต่อกันของคนในสังคม คำอุทานคำเดียวกันอาจใช้แสดงความรู้สึกได้ต่างกันไป บริบทของการสื่อสารจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการที่จะช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจเจตนาของผู้พูดได้มากขึ้น

ในภาษาไทยมีคำอุทานอยู่อย่างหลากหลายและใช้สื่ออารมณ์ได้ต่าง ๆ กันตามแต่ความพอใจของผู้พูดว่าจะเลือกหยิบใช้คำใดมาสื่อความหมาย เช่น แฮ่ม เนอะ อูย เซอะ ฮ้าว เอ้ ฮ้า ฯลฯ บางคำก็ใช้เพื่อเกริ่นนำให้ผู้ฟังรู้ว่าผู้พูดต้องการจะเริ่มต้นหรือยุติการสนทนา เช่น ฮ้า เอ อ้อ เออ นี ฯลฯ หรือเมื่อผู้พูดนึกหาคำพูดเหมาะ ๆ ไม่ทัน ในบางขณะก็อาจใช้คำอุทานเพื่อบอกกล่าวท่าทีของตนออกมา เช่น เอ้อ ว้า บ๊ะ แป่ว ฯลฯ และในบางสถานการณ์เมื่อการสนทนาจำลงจะดำเนินไปสู่ความขัดแย้ง คู่สนทนาต้องการหลีกเลี่ยงความรุนแรงโดยละเว้นการเอ่ยถ้อยคำที่จะทำให้อีกฝ่ายกระทบกระเทือนใจ หรือเพื่อเปิดโอกาสให้ทั้งผู้พูดและผู้ฟังมีเวลาหยุดคิดหรือไตร่ตรองบางอย่าง คำอุทานก็จะเข้ามามีบทบาทสำคัญในสถานการณ์เหล่านี้

3) คำอุทานแสดงความสุภาพ ความสุภาพถือเป็นลักษณะอย่างหนึ่งที่มีอยู่ทั่วไปในทุกภาษา เพราะนอกจากจะแสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังแล้ว ยังเกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของสังคมนั้น ๆ ด้วย เช่น สังคมไทยถือว่าความสุภาพเกิดจากการให้ความเคารพ และรู้จักให้เกียรติผู้อื่นสูงกว่า ดังนั้นในการสนทนา ผู้พูดที่อ่อนอาวุโสจึงจำเป็นต้องใช้คำให้ถูกต้องและเหมาะสมตามบริบทของการสื่อสารเพื่อแสดงความอ่อนน้อมถ่อมตน เช่น การใช้คำสรรพนาม การใช้คำลงท้าย การใช้คำราชาศัพท์ ฯลฯ

เมื่อพิจารณาการใช้คำอุทานในภาษาไทย เห็นได้ว่า มีการจัดให้คำอุทานบางคำเป็นภาษาที่สุภาพ เช่น โธ่! พุทโธ่! คุณพระช่วย! อนิจจัง! อนิจจา! ฯลฯ น่าจะเป็นเพราะคำอุทานเหล่านี้แสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดในระดับกลาง ๆ ไม่คุกคามหรือบีบบังคับอีกฝ่าย ขณะที่คำอุทานบางคำ เช่น ไ้หยา! อ้อฮ้อ! เฮ้ย! ว้าย! โธ่เว้ย! ฯลฯ ซึ่งคำอุทานเหล่านี้ส่วนใหญ่ค่อนข้างไม่สุภาพและมักใช้ในภาษาพูด แต่กระนั้นคำอุทานบางคำเมื่อมีการเปลี่ยนเสียงให้สูงหรือต่ำก็อาจสื่ออารมณ์รวมถึงท่าทีของผู้พูดแตกต่างกันได้ด้วย เช่น จริงเหวอ! กับ จริงเรือ!

คำอุทานแม้จะเป็นเพียงคำที่มนุษย์กำหนดสมมุติขึ้น แต่อานาภาพทางการสื่อสารของคำอุทานก็ไม่ได้อย่าไปกว่าคำอื่น ๆ ที่มีใช้กันอยู่ คำอุทานจึงเป็นคำที่มีลักษณะพิเศษในภาษาที่มนุษย์รู้จักเลือกนำมาใช้สื่อความหมายระหว่างกันได้อย่างชาญฉลาด

3. ประเภทของคำอุทานในภาษาอังกฤษและภาษาไทย

3.1 ประเภทของคำอุทานในภาษาอังกฤษ

อาเมก้า (Ameka, 1992, pp. 101–116) ได้ศึกษางานวิจัยเกี่ยวกับคำอุทานของนักวิชาการหลายท่าน แล้วได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับคำอุทาน โดยให้คำจำกัดความและแบ่งคำอุทานออกเป็น 2 ประเภทดังต่อไปนี้

3.1.1 คำอุทานแท้ (Primary Interjection) คือคำอุทานที่ใช้แสดงสภาวะทางจิตใจหรืออารมณ์ความรู้สึกของผู้พูดต่อสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง สามารถเกิดได้โดยลำพังและไม่เป็นส่วนใดส่วนหนึ่งของประโยค แต่คำอุทานนี้ก็สามารถเกิดร่วมกับคำพูดอื่น ๆ ในประโยคได้ เช่น Gee, you look like you had it!

คำอุทานประเภทนี้ส่วนใหญ่มีแนวโน้มที่ไม่เป็นไปตามหลักไวยากรณ์ กล่าวคือมักเป็นคำอุทานที่มีหน่วยคำและหน่วยเสียงซึ่งไม่พบในภาษาปกติ เช่น คำว่า Tut-tut คำอุทานนี้เป็นเสียงที่เกิดจากอุปกรณ์ทำฟันของทันตแพทย์ หรือคำอุทานบางคำก็ไม่ปรากฏหน่วยเสียงสระ เช่น psst! sh! เป็นต้น ถ้าพิจารณาตามระบบเสียงหลักในภาษา คำอุทานประเภทนี้จึงอาจปรากฏในรูปของคำหรือไม่ก็ได้ อย่างไรก็ตามหน่วยคำหรือหน่วยเสียงซึ่งผิดปกตินี้ไม่อาจเป็นบรรทัดฐานในการพิจารณาว่าคำใดเป็นหรือไม่เป็นคำอุทาน เพราะคำอุทานบางคำก็เป็นไปตามระบบเสียงหลัก

3.1.2 คำอุทานเสริม (Secondary Interjection) คือคำอุทานประเภทที่มีความหมายในตัวเองและสามารถเป็นถ้อยคำได้โดยลำพัง แต่จะต้องสื่อสภาวะทางจิตใจของผู้พูด คำอุทานชนิดนี้จะครอบคลุมคำที่ใช้เรียกความสนใจ เช่น Help! Fire! Careful! คำสวดสาบาน คำต้องห้าม เช่น Damn! Hell! Heaven! Christ! และคำที่ใช้สื่ออารมณ์ความรู้สึกอื่น ๆ เช่น Shame! Bother! Drats! เป็นต้น

เมื่อพิจารณาในเรื่องของโครงสร้าง คำอุทานส่วนใหญ่จะเป็นคำที่มีหน่วยคำเดียว (Mono-Morphemic Word) แต่ก็มีคำอุทานอีกจำนวนมากที่มีหลายหน่วยคำ (Multi-Morphemic Word) เช่น Goddamnit! คำอุทานชนิดนี้เรียกว่า Complex Interjection (คำอุทานซ้อน) และมีคำอุทานอีกชนิดหนึ่งที่เกิดจากการนำเอาคำหรือวลีที่ต่างชนิดกันมาใช้เป็นถ้อยคำอิสระร่วมกัน และใช้แสดงสภาวะทางจิตใจของผู้พูด เช่น Bloody Hell! My Goodness! Dear Me! คำอุทานชนิดนี้เรียกว่า Interjectional Phrase (อุทานวลี)

3.2 ประเภทของคำอุทานในภาษาไทย

พระยาอุปกิตศิลปสาร (2538, หน้า 109-111) ได้แบ่งประเภทของคำอุทานในภาษาไทยเป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

3.2.1 คำอุทานบอกอาการ คือ คำอุทานที่ผู้พูดเปล่งออกมาเพื่อแสดงอาการต่าง ๆ ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 หน้าทีคือ

3.2.1.1 ใช้บอกอาการเมื่อพูดคุยกัน เช่น

3.2.1.1.1 แสดงอาการร้องเรียกหรือบอกให้รู้ตัว เช่น เฮ้ย! แน่ะ! ้วย! ฯลฯ

3.2.1.1.2 แสดงอาการโกรธเคือง เช่น ดูตุ้! เหม่! ซี้! ชะ! ฯลฯ

3.2.1.1.3 แสดงอาการประหลาดใจหรือตกใจ เช่น เอ๊ะ! โอ! แม่เจ้า้วย!

3.2.1.1.4 แสดงอาการสงสัยหรือปลอบโยน เช่น พุทโธ่! อนิจจา!

3.2.1.1.5 แสดงอาการเข้าใจหรือรับรู้ เช่น อ้อ! เออ!

3.2.1.1.6 แสดงอาการเจ็บปวด เช่น อู๊ย! โอ๊ย! โอ๊ย!

3.2.1.1.7 แสดงอาการสงสัยหรือไต่ถาม เช่น หือ! หา! แห!

3.2.1.1.8 แสดงอาการห้ามหรือทักท้วง เช่น ั้! ั้!

คำเหล่านี้อาจอยู่หน้าคำพูดหรือหลังคำพูดก็ได้ เช่น เฮ้ย! ไปไหนมา และต้องใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์ (!) กำกับข้างท้ายด้วยเพื่อให้ผู้อ่านทำเสียงให้เหมือนกับที่เป็นจริง

3.2.1.2 ใช้แทรกลงไประหว่างถ้อยคำเพื่อให้สละสลวยขึ้น มักใช้ในคำประพันธ์ต่าง ๆ เช่น อ้า เออ คำอุทานพวกนี้ไม่ต้องมีเครื่องหมายอัศเจรีย์เพราะไม่ต้องทำให้เหมือนเสียงพูดจริง ๆ

3.2.2 คำอุทานเสริมบท ใช้เฉพาะในภาษาไทย เพราะภาษาไทยมีน้อยพยางค์พูดหมดเสียงเร็ว จึงใช้วิธีลากหางเสียงเลียนคำเดิมให้ยาวต่อไปอีก หรือทำให้คำหน้านั้นแน่นอนยิ่งขึ้น หรือใส่คำเทียบเพื่อให้เกิดคำคล้องจอง เช่น ลูกเต้า ลืมหูลืมตา ผู้หญิงยิ่งเร็ว คำอุทานแบบนี้ผู้พูดไม่ต้องการสื่อความหมายและไม่ต้องใช้เครื่องหมายอัศเจรีย์เพราะต้องการแค่ความคล้องจองเท่านั้น และไม่ต้งดัดเสียงอย่างคำอุทานบอกอาการ

วิจิตรา ขอนยาง (2542, หน้า 176-177) แบ่งประเภทคำอุทานออกเป็น 2 ประเภท คือ

1) คำอุทานบอกอาการ คือคำอุทานที่เปล่งออกมาเพื่อให้รู้จักอาการต่าง ๆ ของผู้พูด มี 2 ประเภท คือ

1.1) ใช้บอกอาการหรือบอกความรู้สึกต่าง ๆ ในขณะที่ผู้พูดกำลังพูดจากัน เช่น ั้! ทำไม่ถึงเกเรเช่นนี้

วะ ! บอกแล้วยังไม่เชื่ออีก

อ้าย ! เจ็บขาเหลือเกิน

1.2) ใช้แทรกกลางระหว่างถ้อยคำ เพื่อให้ถ้อยคำนั้น ๆ มีความไพเราะ สละสลวยยิ่งขึ้น ได้แก่คำว่า อ้า อี้ แอ แล อา นอ เช่น โฉมนางผู้งามแท้โอ้แม่สุดาตวง

2) คำอุทานเสริมบท คือคำอุทานที่ใช้เป็นคำสร้อยหรือคำเสริมบทต่าง ๆ เพื่อให้มีจำนวนคำครบถ้วนตามความต้องการ เพื่อสร้างความกระชับหรือสละสลวย มี 3 ชนิด คือ

2.1) คำอุทานเสริมบทที่ใช้เป็นคำสร้อย คือคำอุทานที่ใช้เป็นคำสร้อยในโคลงร่าย หรือเป็นคำลงท้ายในบทประพันธ์เพื่อแสดงว่าข้อความนั้นมีจำนวนพยางค์ครบถ้วนตามฉันทลักษณ์ เช่น เสียชื่อเสียงเล่าอ้าง อันใด พี่เอ๋ย

2.2) คำอุทานเสริมบทที่ใช้เป็นคำแทรก เป็นคำอุทานที่ใช้แทรกกลางระหว่างคำหรือข้อความ เช่น มาเถิดน้า แม่น้า

2.3) คำอุทานเสริมบทที่ใช้เป็นคำเสริม คือคำอุทานที่ใช้ต่อถ้อยเสริมคำให้ยาวออกไป แต่ไม่ต้องการความหมายของคำที่เสริมนั้น เช่น วัตวาอาราม หนังสือหนึ่งหา

4. หน้าที่การสื่อความหมายของคำอุทานในภาษาอังกฤษและภาษาไทย

4.1 หน้าที่การสื่อความหมายของคำอุทานในภาษาอังกฤษ

เมื่อพิจารณาในด้านหน้าที่การสื่อความหมายทางอารมณ์ของคำอุทาน อาเมก้า (Ameka, 1992) แบ่งหน้าที่คำอุทานออกเป็น 3 ประเภท โดยนำการสื่อความหมายหรือความหมายของคำที่ใช้ในการสื่อสารมาเป็นเกณฑ์ในการพิจารณา ดังนี้

4.1.1 คำอุทานที่ทำหน้าที่แสดงสภาวะทางจิตใจของผู้พูด (Expressive Interjection) แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ

4.1.1.1 คำอุทานที่สื่ออารมณ์ความรู้สึก (Emotive Interjection) เช่น Wow! สื่ออารมณ์ประหลาดใจ Ouch! สื่อความรู้สึกเจ็บปวด Ugh! สื่ออาการรังเกียจ

ตัวอย่าง: "Ouch! I've got a toothache."

4.1.1.2 คำอุทานที่สื่ออาการรับรู้หรือความคิดของผู้พูด (Cognitive Interjection) เช่น Aha! สื่อความเข้าใจในคำพูด

ตัวอย่าง: "Aha, now I understand."

4.1.2 คำอุทานที่ทำหน้าที่แสดงท่าทีของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟัง (Conative Interjection) ผู้พูดใช้คำอุทานกลุ่มนี้ในการแสดงความรู้สึกของตนเองที่มีต่อผู้ฟังโดยตรง เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังปฏิบัติหรือตอบสนองตามที่ผู้พูดต้องการ เช่น Sh! ผู้พูดต้องการให้ผู้ฟังเงียบ Eh! ผู้พูดต้องการทราบอะไรบางอย่าง

ตัวอย่าง: "He shanghaied you into service, eh?"

4.1.3 คำอุทานที่ทำหน้าที่สร้างความต่อเนื่องของบทสนทนา (Phatic Interjection) ผู้พูดจะใช้คำอุทานกลุ่มนี้ในการทำให้บทสนทนาเกิดความต่อเนื่อง หรือดำเนินต่อไป เช่น คำตอบรับ mhm, uh-huh, yeah เป็นต้น คำอุทานในกลุ่มนี้จะครอบคลุมคำที่ใช้ในชีวิตประจำวันด้วย

ตัวอย่าง: "You'll consult your mother first, of course."

"Oh, yes. Of course..."

(คัดจาก นवलน้อย ตระกูลกิติไพศาล, 2541, หน้า 69)

เวียร์ซบิก้า (Wierzbicka, 1992, pp. 159-192) แสดงให้เห็นว่า คำอุทานเป็นคำที่มีความหมายเหมือนกับส่วนประกอบอื่นของภาษาและความหมายนั้นสามารถบ่งชี้และให้ความหมายได้เช่นเดียวกับภาษาที่ใช้สำหรับพูดหรือเขียนทั่วไป การที่คำอุทานมีความแตกต่างกันในแต่ละภาษาและเป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละวัฒนธรรม เวียร์ซบิก้า จึงได้จัดแบ่งประเภทของคำอุทานไว้ดังนี้

ก. คำอุทานที่ใช้แสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด (Emotive Interjections) ซึ่งจะประกอบด้วยความหมาย I felt something ...

ตัวอย่าง: "Wow! That's a good idea!"

ข. คำอุทานที่ใช้แสดงความปรารถนา (Volitive Interjections) ซึ่งจะประกอบด้วยความหมาย I want something ...

ตัวอย่าง: "Oh! I want some medicine."

ค. คำอุทานที่ใช้แสดงอาการรับรู้หรือเข้าใจ (Cognitive Interjections) ซึ่งจะประกอบด้วยความหมาย I think something ... หรือ I know something ...

ตัวอย่าง: "Ah, now I understand this."

ทั้งนี้ ผู้วิจัยได้สรุปหน้าที่การสื่อความหมายทางอารมณ์ของคำอุทานภาษาอังกฤษ พร้อมยกตัวอย่างประโยคในการใช้ โดยอาศัยการอ้างอิงจากพจนานุกรมภาษาอังกฤษ 4 ฉบับ ได้แก่ Oxford Advanced Learner's Dictionary (Hornby, 2002), Macmillan English Dictionary for Advanced Learners (Macmillan, 2006), Longman Dictionary of Contemporary English (Summers, 2005) และ Cambridge Advanced Learner's Dictionary (Walter, 2005) รวมถึงข้อมูลจากเว็บไซต์ Englishclub (2007) ดังที่ปรากฏในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 คำอุทานบอกอาการในภาษาอังกฤษและตัวอย่างประโยค

คำอุทาน	การสื่อความหมายทางอารมณ์	ตัวอย่างประโยค
Ah	แสดงความรู้สึกยินดี พอใจ	Ah, that feels good.
	แสดงความรู้สึกปลง ถอดใจ	Ah well, it can't be helped.
	แสดงความรู้สึกประหลาดใจ	Ah! I've won!
	แสดงความรู้สึกเจ็บปวด	Ah! She bit me.
	แสดงการรับรู้ เข้าใจ	Ah, now I understand.
Eh	แสดงความต้องการให้ทวนคำพูด	It's hot today. Eh? I said it's hot today.
	แสดงความต้องการคำตอบ หรือความเห็น	What do you think of that, eh?
	แสดงความรู้สึกประหลาดใจ	Eh! Really?
Hey	แสดงการเรียกความสนใจ	Hey! look at that!
	แสดงความรู้สึกประหลาดใจ	Hey! What a good idea!
	แสดงความรู้สึกไม่พอใจ รำคาญใจ	Hey, get off.
Alas	แสดงความรู้สึกเศร้า หรือ สงสาร	Alas, she's dead now.
Er	แสดงความรู้สึกลังเลใจ	Lima is the capital of...er...Peru.
Hm	แสดงความรู้สึกสงสัย ไม่แน่ใจ	Hmm. I'm not so sure.
Ow	แสดงความรู้สึกเจ็บปวด	Ow! That hurts!
Uh	แสดงความรู้สึกลังเลใจ	Uh...I don't know the answer to that.
Uh-huh	แสดงการตอบรับ หรือแสดงความรู้สึกเห็นด้วย	Shall we go?" "Uh-huh.
um	แสดงความรู้สึกลังเลใจ	85 divided by 5 is...um...17.
Hooray	แสดงความรู้สึกดีใจ	Hooray! You got it.
Aha	แสดงการรับรู้ เข้าใจ	Aha, now I see what you mean!
Aw	แสดงความรู้สึกสงสาร	Aw. Hey, rough day?

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คำอุทาน	การสื่อความหมายทางอารมณ์	ตัวอย่างประโยค
Oh	แสดงความรู้สึกยินดี พอใจ	Oh, I'm so glad you called.
	แสดงความรู้สึกเจ็บปวด	Oh! I've got a toothache.
	แสดงความรู้สึกประหลาดใจ	Oh! You're here!
	แสดงความรู้สึกหวาดกลัว	Oh, no! Somebody! Help me!
	แสดงความรู้สึกโกรธ	Oh, you are such a boy scout.
	แสดงความรู้สึกผิดหวัง	Oh, God! I wanted him.
	แสดงความรู้สึกเสียใจ	Oh! What did we do?
	แสดงความรู้สึกไม่พอใจ รำคาญใจ	Oh, shut up.
	แสดงการตอบคำถาม	Think it'll be safe? Oh, it's okay
Haha	แสดงความรู้สึกพอใจ	Oh, very funny, haha.
Ha	แสดงความรู้สึกพอใจ เยาะเย้ย	Ha! So I am right after all.
Wow	แสดงความรู้สึกชื่นชม ประทับใจ	Wow, this is so cool.
	แสดงความรู้สึกประหลาดใจ	Wow, you've got to be joking.
Yippee	แสดงความรู้สึกตื่นเต้น ดีใจ	No school for five weeks - yippee!
Whoa	แสดงความรู้สึกประหลาดใจ	Whoa, that's lot of money.
	แสดงความต้องการให้ทำสิ่งใดช้าลง	Whoa! You are driving too fast.
Bravo	แสดงความรู้สึกชื่นชม ประทับใจ	Bravo! Encore!
Ooh	แสดงความรู้สึกชื่นชม พอใจ	Ooh, what a lovely dress.
	แสดงความรู้สึกทุกข์ใจ	Ooh, that's a bit unkind.
Ugh	แสดงความรู้สึกรังเกียจ ขยะแขยง	Ugh, I'm not eating that!
Whoops	แสดงความรู้สึกผิด	Whoops! I nearly dropped it.
Mm	แสดงความรู้สึกลังเลใจ	Mm, I'm not sure that's good idea.

ตารางที่ 1 (ต่อ)

คำอุทาน	การสื่อความหมายทางอารมณ์	ตัวอย่างประโยค
Gee	แสดงความรู้สึกรำคาญ	Gee, Mom, do we have to go?
Shh	แสดงความต้องการให้เงียบ	Shh! I can't hear what he's saying
Yuck	แสดงความรู้สึกรังเกียจ ขยะแขยง	Yuck! I hate mayonnaise.
Boo	ทำให้ผู้อื่นตกใจ หรือกลัว	She jumped out and shouted "Boo!"
Huh	แสดงความต้องการคำตอบ หรือ ความเห็น	Not a little bad place, huh?

จากที่ได้กล่าวมา จะเห็นได้ว่า นักวิชาการด้านการแปลมีความเห็นเกี่ยวกับคำจำกัดความของคำอุทานที่สอดคล้องกันคือ คำอุทานหมายถึง คำที่ผู้พูดใช้เพื่อแสดงสภาวะทางจิตใจที่สับสน หรือการกระทำที่เกิดจากสภาวะทางจิตใจของผู้พูดในขณะนั้น และคำอุทานยังสามารถทำหน้าที่เป็นคำพูดได้ด้วยตัวเองตามลำพัง นอกจากนี้คำอุทานยังเป็นคำที่มีความหมายเช่นเดียวกับคำประเภทอื่น เนื่องจากคำอุทานเป็นคำที่สามารถทำหน้าที่อันหลากหลายในบริบทที่ต่างกัน ดังนั้นในการวิเคราะห์เพื่อหาความหมายที่แท้จริงของคำอุทานจึงควรพิจารณาจากหน้าที่หลัก ความหมายของคำ และบริบทที่มีการใช้คำอุทานนั้น ๆ เป็นสำคัญ

4.2 หน้าที่การสื่อความหมายของคำอุทานในภาษาไทย

อุดม วโรตม์ลิขิตต์ (2539, หน้า 119-122) กล่าวว่า การเปล่งคำอุทานนั้นแตกต่างกันไปตามลำดับขั้นของความสุภาพ บุคคล พื้นเพและพื้นฐานทางวัฒนธรรม และวัยของผู้พูด ในบางครั้งคนกรุงเทพฯ อาจจะอุทานไม่เหมือนคนต่างจังหวัด คนแก่อาจอุทานต่างจากวัยรุ่นก็เป็นได้ เช่น

แหม ! คุณทำกับฉันอย่างนั้นได้อย่างไร

ตาบ้า ! อย่ามาให้เห็นหน้าอีกนะ

อู๊ยะ ! มันเป็นอย่างนี้ได้ยังไง

คำอุทาน แหม ! ตาบ้า ! อู๊ยะ ! เป็นคำอุทานแสดงความไม่พอใจ วัยรุ่นผู้หญิงจะพูดคำอุทาน ตาบ้า ! แต่ผู้ใหญ่จะไม่พูดเพราะรู้ตัวดีว่าวัยของตนแก่เกินกว่าที่จะพูดเช่นนั้นแล้ว ส่วน

คำอุทาน เหม่ ! เหม่ ! เป็นคำอุทานแสดงความโกรธของคนรุ่นก่อน ปัจจุบันพบเฉพาะในการแสดง
โขน หรือลิเก นาน ๆ เข้าอาจหายไปได้

โธ้ย ! ทำไมเจ็บอย่างนี้

โอย ! ปวดฟันจัง

อูย ! มันแสบจริง ๆ

คำอุทาน โธ้ย ! โอย ! อูย ! เป็นคำแสดงความเจ็บปวด แต่ถ้าระดับชั้นของความเจ็บปวด
อาจจะแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล ส่วน โธ้ย่า ! เป็นคำอุทานที่ยืมมาจากภาษาจีนแสดงความ
เจ็บปวด แต่บางครั้งก็ใช้แสดงความแปลกใจ

ไชโย ! ไชโย !

ดีใจจริงโว้ย !

เยี่ยม ! เยี่ยมจริง ๆ !

คำอุทาน ไชโย ! ดีใจจริงโว้ย ! และ เยี่ยม ! เยี่ยมจริง ๆ ! เป็นคำอุทานสื่อความดีใจ
และพอใจ แต่คำอุทาน ดีใจจริงโว้ย ! อาจมีระดับความสุภาพต่ำเพราะมีคำลงท้ายที่ไม่สุภาพ

ต้ายต้าย ! เกิดอะไรขึ้น

ตายหะ !

คุณพระช่วย !

ว้าย !

คำอุทาน ต้ายต้าย ! เป็นคำอุทานของผู้หญิง ส่วน ตายหะ ! เป็นคำอุทานของผู้ชาย
คำอุทาน อู๊ยแม่ ! คุณพระช่วย ! ว้าย ! ใช้เมื่อตัวเองตกสะพานหรือทำของหลุดจากมือเทียบได้กับ
คำอุทานในภาษาอังกฤษว่า Oops ! ซึ่งในแต่ละภาษาก็จะมีคำอุทานเพื่อสื่อเกี่ยวกับเรื่องนี้แตกต่าง
กันไป คำอุทาน ตาเถรตงน่า ! ก็เป็นคำอุทานที่ผู้หญิงนิยมใช้มากกว่าผู้ชาย

นอกจากนี้ เพ็ญพิมพ์ วงษ์รัตน์ (2521, หน้า 73-74) ยังได้ประมวลคำอุทานบอก
อาการต่าง ๆ ในภาษาไทยไว้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ตัวอย่างคำอุทานบอกอาการในภาษาไทย

อาการหรือความรู้สึก	คำอุทานในภาษาไทย
1. ร้องเรียกหรือบอกให้รู้ตัว	เฮ้ย/ แน่ะ/ นี่แน่ะ/ เฮ้/ ้วย/ เว้ย/
2. เข้าใจหรือรับรู้	อ้อ/ หือ/ เออ/ เออเนาะ/ เออละ/ อ้อ/ จริง/ เออละ/ เอ้า
3. สงสารหรือปลอบโยน	โถ/ โธ่/ พุทโธ่/ พุทโธ่เอ๋ย/ อนิจจา/ เจ้าเอ๋ย/ หนูเอ๋ย/ โอ้
4. โกรธเคือง	เหมม/ ดูตุ้/ ชิชะ/
5. ตกใจ ประหลาดใจ	วู๋/ ว้าย/ ตายแล้ว/ อู๋ตาย/ ตายจริง/ คุณพระช่วย/ คุณพระคุณ เจ้าช่วย/ แหม/ เออเนาะ/ แม่เจ้าว้าย/ อูแม่เอ๋ย
6. เจ็บปวด	อู๋ย/ โอย/ โอ้ย/ อู๋ยหน้า
7. สงสัยหรือไต่ถาม	หือ/ หา/ ฮะ/ ฮ้าย
8. โลงใจ	เฮอ/ เฮย
9. ชื่นเคือง อารมณ์	ฮืม/ ดีละ/ บ๊ยะ/ แล้วกัน/ วะ
10. ทักท้วง	เฮ้/ หือหือ/ ฮ้า/ ฮ้าย
11. รำพึง	หนอ/ หนา/ เอ๋ย/ เอย/ เนอ/ ฮ้า/ โอ้
12. ถูกเหยียดหยาม เยาะเย้ย	เซอะ/ ชะ/ หนอยแน่ะ/ หนอย/ เฮ้อ
13. ประหม่า เก๋โอเซิน	เฮ้อ/ ฮ้า/

จากแนวคิดข้างต้น พอจะสรุปได้ว่าคำอุทานทั้งในภาษาอังกฤษและในภาษาไทยต่างก็มีหน้าที่หลักคล้ายกัน คือเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด ต่อเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง โดยอาจแสดงความรู้สึกประหลาดใจ ดีใจ ไม่พอใจ หรือ สงสาร เป็นต้น โดยคำอุทานนี้ไม่จัดเป็นส่วนหนึ่งของประโยค แต่จะทำให้ผู้รับสารทราบถึงอารมณ์ความรู้สึกผู้ส่งสาร โดยพิจารณาจากบริบทแวดล้อมคำอุทานนั้น นอกจากนี้ยังมีคำอุทานอีกชนิดหนึ่งเรียกว่าคำอุทานเสริมบท เป็นคำอุทานที่มีหน้าที่ทำให้ถ้อยคำชัดเจน หรือสละสลวยยิ่งขึ้น มักพบในงานประพันธ์ร้อยกรองซึ่งนับเป็นลักษณะเฉพาะของคำอุทานในภาษาไทย

5. กลวิธีการแปลคำอุทาน

กลวิธีการแปลคำอุทาน หมายถึง วิธีการที่ผู้แปลแปลถ่ายทอดความหมายของคำอุทานในภาษาต้นฉบับ ให้เป็นคำหรือกลุ่มคำที่มีความหมายเท่าเทียมในภาษาฉบับแปล ซึ่งกลวิธีการ

แปลคำอุทานเพื่อให้สามารถคงอรรถรสและความหมายของคำอุทานในภาษาต้นฉบับ ทำได้หลายวิธี สรุปได้ดังต่อไปนี้ (Baker, 1992, p. 27) และ (นวนน้อย ตระกูลกิติไพศาล, 2541, หน้า 92-110)

1. กลวิธีการแปลโดยการแทนที่ด้วยคำอุทาน หมายถึง วิธีการแปลที่ใช้คำอุทานในภาษาไทยที่มีความหมายเทียบเคียง และมีหน้าที่การสื่อความหมายเหมือนกันมาแทนที่คำอุทานในภาษาอังกฤษ เพื่อให้ความหมายของคำในภาษาฉบับแปลมีความหมายเช่นเดียวกับคำในภาษาต้นฉบับ และเป็นคำที่มีการใช้จริงในบทสนทนาในสังคมไทย

ตัวอย่าง: *Oh*, much more so.

บทแปล: อ้อ ยิ่งกว่านี้ค่ะ

(คัดจาก นวนน้อย ตระกูลกิติไพศาล, 2541, หน้า 97)

2. กลวิธีแปลโดยการทับศัพท์ หรือคำที่มีเสียงเหมือนต้นฉบับหมายถึง การแปลโดยการนำเสียงในภาษาต้นฉบับมาเขียนด้วยตัวอักษรของภาษาไทย และพยายามให้คำในภาษาไทยนั้นถ่ายทอดเสียงของคำในภาษาเดิมไว้ให้ใกล้เคียงที่สุด

ตัวอย่าง: My, what a guy...Gaston. *Ho ho!* Cheers! Cheers!

บทแปล: ให้ตายสิ พ่อยอดชายแท้เทียว แกสตัน โฮ โฮ แกลดต้นสู้ ๆ

(คัดจาก นวนน้อย ตระกูลกิติไพศาล, 2541, หน้า 97)

3. กลวิธีการแปลโดยการแทนที่ด้วยอุทานวลี หมายถึง วิธีการแปลโดยการแทนที่คำอุทานในภาษาต้นฉบับด้วยอุทานวลีในภาษาไทยที่มีความหมายเทียบเคียง และมีหน้าที่การสื่อความหมายเหมือนกัน

ตัวอย่าง: *Ooh*, my fanny!

บทแปล: โอ๊ยเจ็บจัง

(คัดจาก สมภพ ไใหญ่โสมานัง, 2545, หน้า 160)

4. กลวิธีการแปลโดยการแทนที่ด้วยคำวิเศษณ์ หมายถึง วิธีการแปลโดยเลือกใช้คำวิเศษณ์ในภาษาไทยที่มีความหมายเทียบเคียงกับคำอุทานในภาษาอังกฤษ

ตัวอย่าง: *Oh*, Lumiere. We must do something.

บทแปล: นี้ ลูมิแอร์ เราต้องทำอะไรสักอย่างแล้วละ

(คัดจาก นวนน้อย ตระกูลกิติไพศาล, 2541, หน้า 103)

5. กลวิธีการแปลโดยการแทนที่ด้วยคำประเภทอื่น หมายถึง วิธีการแปลโดยใช้คำกลุ่มคำ หรือประโยคในภาษาไทยที่นอกเหนือจากกลวิธีที่กล่าวมา ซึ่งมีความหมายเทียบเคียงมา

แทนที่คำอุทานในภาษาอังกฤษ ซึ่งยังคงรักษาหน้าที่การสื่อความหมายทางอารมณ์ของคำอุทานไว้

ตัวอย่าง: *Tut, tut!* I don't want to hurt anyone. I'm here to offer help!

บทแปล: ใจเย็น ๆ! ฉันไม่ต้องการทำร้ายใคร ฉันมาเพื่อมอบความช่วยเหลือ

(คัดจาก สมภพ ใหญ่ไธมานัง, 2545, หน้า 167)

6. กลวิธีการละไม่แปล หมายถึง วิธีการไม่แปลคำหรือข้อความในภาษาต้นฉบับ หากความหมายและรูปแบบของสำนวนในภาษาต้นฉบับยากแก่การแปล ไม่สามารถถอดยืมคำหรือสำนวนภาษาฉบับแปลที่มีความหมายเหมือนกับสำนวนในภาษาต้นฉบับได้ และข้อความนั้นซ้ำกัน หรืออาจไม่ใช่สาระสำคัญของเนื้อหา

ตัวอย่าง: Can I turn it up to full power? *Huh, Uncle Norton?*

บทแปล: ขอให้ผมเร่งเครื่องเต็มที่เลยนะ? ลุงนอร์ตัน?

(คัดจาก สมภพ ใหญ่ไธมานัง, 2545, หน้า 171)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแปลคำอุทาน

จากการสืบค้น ผู้วิจัยพบว่าม้งงานวิจัยเพียง 2 เรื่องเท่านั้นที่เกี่ยวข้องกับการแปลคำอุทาน จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ดังนี้

1. การศึกษาการแปลคำอุทานในหนังสือการ์ตูนของวอลท์ ดิสนีย์ เป็นภาษาไทย ของ สมภพ ใหญ่ไธมานัง (2545, บทคัดย่อ) มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยคือ 1) รวบรวมคำอุทานภาษาอังกฤษที่พบในหนังสือการ์ตูน 2) วิเคราะห์หน้าที่และการสื่อความหมายคำอุทานภาษาอังกฤษในต้นฉบับ 3) ศึกษาบริบทที่นำมาใช้ในการแปลคำอุทานจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย 4) ศึกษาวิธีการแปลคำอุทาน จากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย มีผลการวิจัยคือ ข้อมูลคำอุทานทั้งหมดสามารถทำหน้าที่ได้ 3 หน้าที่ คือ 1. คำอุทานที่ทำหน้าที่แสดงสภาวะทางจิตใจของผู้พูด มี 2 ประเภทย่อย คือ 1.1) คำอุทานที่สื่ออารมณ์ความรู้สึก คำอุทานทั้งหมดที่พบในประเภทนี้สามารถสื่ออารมณ์ความรู้สึกได้ 25 อารมณ์ 1.2) คำอุทานที่สื่ออารมณ์การรับรู้หรือความคิดของผู้พูด 2. คำอุทานที่ทำหน้าที่แสดงท่าทีของผู้พูดที่มีต่อผู้ฟัง 3. คำอุทานที่ทำหน้าที่สร้างความต่อเนื่องของบทสนทนา โดยที่ผู้ใช้คำอุทานสร้างความต่อเนื่องของบทสนทนาทั้งหมด 16 รูปแบบ

ส่วนการสื่อความหมายของคำอุทานนั้น ผู้พูดจะใช้คำอุทานใน 2 ลักษณะคือ 1) ใช้ในลักษณะของถ้อยคำเพื่อสื่อความหมายโดยไม่มีข้อความใด ๆ ประกอบ 2) ใช้ร่วมกับข้อความเพื่อ

สื่อความหมาย เพื่อให้ได้คำอุทานในฉบับแปลที่ถูกต้องและเหมาะสม ผู้แปลคำนึงถึงบริบทในการแปล 3 บริบทคือ 1) บริบททางสถานการณ์ คือ สถานการณ์ของบทสนทนา 2) บริบททางภาษา คือ การรักษาความเป็นภาษาการ์ตูน การรักษาความสุภาพของภาษา การรักษาภาษาพูดในบทสนทนา 3) บริบททางวัฒนธรรม คือ คำอุทานที่สื่อวัฒนธรรม และคำอุทานที่สื่อเพศของผู้พูด ส่วนการศึกษากลวิธีการแปลปรากฏว่าผู้แปลใช้ 8 กลวิธี คือ 1) การแปลเป็นคำที่มีความหมายตาม รูปคำศัพท์ของคำอุทานต้นฉบับ 2) การแปลเป็นคำอุทานแท้ 3) การแปลเป็นคำวิเศษ 4) การแปลเป็นคำสันธาน 5) การแปลเป็นคำกริยา 6) การแปลเป็นวลี 7) การแปลเป็นประโยค 8) การละไม่แปล

2. การศึกษาการถ่ายทอดความหมายของ Oh และ Well จากบทภาพยนตร์ในหนังสือ Vocabulary Street และ Today's English โดย นवलน้อย ตระกูลกิตติไพศาล (2541, บทคัดย่อ) ในงานวิจัยนี้ นवलน้อยวิเคราะห์บริบทของการใช้คำอุทาน Oh และ Well การศึกษารูปแบบของการถ่ายทอดความหมาย และการวิเคราะห์แนวทางในการเลือกใช้คำแปลในภาษาไทยเพื่อให้ความหมายเทียบเคียงกับคำ Oh และ Well ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า

1) ในการใช้บริบทในคำอุทานนั้น คำอุทาน Oh และ Well สามารถเป็นคำแสดงอารมณ์ความรู้สึกหรือทัศนคติของผู้พูด และเป็นคำแสดงความต่อเนื่องของคำพูดได้มากมายขึ้นอยู่กับริบท และน้ำเสียงที่ใช้ คำอุทาน Oh ใช้แสดงอารมณ์ความรู้สึกได้ 12 ประเภท และทำหน้าที่เป็นคำแสดงความต่อเนื่องของคำพูดได้ 8 ประเภท ส่วนคำอุทาน Well ใช้แสดงความรู้สึกได้ 6 ประเภท และทำหน้าที่เป็นคำแสดงความต่อเนื่องของคำพูดได้ 21 ประเภท

2) ผู้แปลมีรูปแบบในการถ่ายทอดความหมายของคำอุทาน Oh และ Well เป็นภาษาไทย โดยการปรับเปลี่ยนรูปแบบของคำ และแทนที่ด้วยคำในภาษาไทยที่มีความหมายเทียบเคียงกัน ดังนี้ ในการถ่ายทอดความหมายของคำอุทาน Oh ผู้แปลใช้การถ่ายคำ โดยการนำคำอุทาน Oh ในภาษาอังกฤษมาเขียนด้วยตัวอักษรภาษาไทย นอกจากนี้การถ่ายทอดความหมายส่วนใหญ่อยู่ในรูปของการแทนที่คำอุทาน เช่น การแทนที่ด้วยคำอุทานในภาษาไทย การแทนที่ด้วยคำในภาษาไทยที่มีเสียงเหมือนคำในภาษาต้นฉบับ (การถ่ายเสียง) การแทนที่ด้วยอุทานวลีในภาษาไทย การแทนที่ด้วยคำวิเศษณ์ การแทนที่ด้วยคำที่มีความหมายเหมือนกับคำในภาษาต้นฉบับ และการละไม่แปล ส่วนการถ่ายทอดความหมายของคำอุทาน Well นั้น ผู้แปลใช้วิธีการแทนที่คำอุทานต้นฉบับด้วยคำอุทาน เอ้อ ในภาษาไทย การแทนที่ด้วยคำอุทานในภาษาไทยคำอื่น ๆ การแทนที่ด้วยคำวิเศษณ์ในภาษาไทย การแทนที่ด้วยคำสันธานในภาษาไทย และการละไม่แปล

3) ในการศึกษาหาแนวทางในการเลือกใช้คำแปลภาษาไทยเพื่อให้มีความหมายเทียบเคียงกับคำอุทาน Oh และ Well นั้น ผู้แปลจะเลือกใช้คำอุทานในภาษาไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งคำอุทาน โอ และ เอ้อ เป็นคำที่มีความหมายเทียบเคียงกับคำอุทาน Oh และ Well และยังมีการใช้คำวิเศษณ์และคำสันธานเป็นคำที่มีความหมายเทียบเคียงกับคำอุทาน Well อีกด้วย

มหาวิทยาลัยบูรพา
Burapha University